

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA
SAJA KOLMANDA ISTUNGI
PROTOKOLL**

Riigikohus, Tartu

07.detsember 2018. a

Kohalviibijad

KHN-i liikmed ja asendusliikmed:

Priit Pikamäe, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Tanel Saar, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik
Sten Lind, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik
Iris Kangur-Gontšarov, Harju Maakohtu kohtunik
Piia Jaaksoo, Pärnu Maakohtu kohtunik
Hannes Vallikivi, Eesti Advokatuuri esimees (võttis osa päevakorrapunktide nr 1-6 arutelust)
Marju Agarmaa, Õiguskantsleri Kantselei, õiguskantsleri vanemnõunik
Lavly Perling, riigi peaprokurör
Peeter Jerofejev, riigikohtunik (asendusliige)
Sirje Kaljumäe, Tartu Halduskohtu kohtunik (asendusliige)

Teised osalejad:

Kadri Palm, Tartu Halduskohtu esimees
Meelis Eerik, Harju Maakohtu esimees
Kristjan Siigur, Tallinna Halduskohtu esimees
Astrid Asi, Viru Maakohtu esimees
Kersti Kerstna-Vaks, Tartu Ringkonnakohtu esimees
Villem Lapimaa, Tallinna Ringkonnakohtu esimees
Tiina Ereb, Tartu Ringkonnakohtu; Halduskohtu ja Maakohtu kohtudirektor
Hans Moks, Harju, Viru ja Pärnu Maakohtu, Tallinna Ringkonnakohtu ja Halduskohtu kohtudirektor
Virve Altuhova, Tartu Maakohtu kinnistus- ja registriosakonna kohtudirektor
Liis Lindström, Riigikohtu esimehe nõunik
Kerdi Raud, Riigikohtu direktor
Viljar Peep, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika asekancler
Kaidi Lippus, Justiitsministeeriumi kohtute talituse juhataja
Signe Usar, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik
Küllli Luha, Justiitsministeeriumi kohtute talituse analüütik
Silver Salla, Justiitsministeeriumi eelarve ja strateegiatalituse juhataja (võttis osa päevakorrapunktide 1-4 arutelust)

Juhatas: **Priit Pikamäe**, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Protokollis: **Signe Usar**, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik

Algus: 07.12.2018. a kell 11.05

Lõpp: 07.12.2018. a kell 15.50

Istungi päevakorras on:

1. **13.09.2018. a KHN-i 99. erakorralise istungi, 21.09.2018 KHN-i 100. korralise istungi, 10.10.2018-17.10.2018 KHN-i 101. erakorralise elektroonilise istungi ja 30.10.2018-01.11.2018 KHN-i 102. erakorralise elektroonilise istungi protokollide kinnitamine** – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe
Otsuse projekt: KHN kinnitab 13.09.2018 KHN-i 99. erakorralise istungi, 21.09.2018 KHN-i 100. korralise istungi, 10.10.2018-17.10.2018 KHN-i 101. erakorralise elektroonilise istungi ja 30.10.2018-01.11.2018 KHN-i 102. erakorralise elektroonilise istungi protokollid.
Materjalina lisatud protokollid

2. **Tartu Halduskohtu esimehe nimetamiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 5 alusel**
– Justiitsministeerium, Viljar Peep, esimehe kandidaadi sõnavõtt
Otsuse projekt: KHN annab nõusoleku Sirje Kaljumäe nimetamiseks Tartu Halduskohtu esimeheks.
Materjalidena lisatud memo ja üldkogu arvamus
3. **Tegevuspõhise eelarveprogrammi (TERE) tutvustus (sh seos kohtute arengukava ja RES protsessiga) – KS § 41 lg 3 p 4 – Justiitsministeerium, Silver Salla**
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks
Materjalina lisatud memo
4. **Esimese ja teise astme kohtute arengukava projekti arutelu ja edasised tegevused – KS § 41 lg 3 p 4 – Justiitsministeerium, Viljar Peep ja Kaidi Lippus**
Otsuse projekt: KHN esitab kohtute arengukava justiitsministrile TERE programmis ja RES protsessis arvestamiseks ning võtab edasised tegevused teadmiseks
Materjalina lisatud arengukava projekt
5. **Ülevaade 2019. aasta kohtute eelarve kujundamise põhimõtetest – KS § 41 lg 2 alusel – Justiitsministeerium, Viljar Peep**
Otsuse projekt: KHN annab arvamuse 2019. a kohtute eelarve kujundamise põhimõtete kohta
Materjalina lisatud memo ja eelarvetabel
6. **Töökoormusmetoodika põhimõtete testperioodi kokkuvõte – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Külli Luha**
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks ja pikendab töökoormusmetoodika testperioodi
Materjal puudub
7. **Vanade asjade aruandlus – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Külli Luha**
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks
Materjalina lisatud memo
8. **Veski tn 32 ajaloolise kohtumaja kasutusele võtmine Tartu Ringkonnakohtu kohtumajana – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Tartu Ringkonnakohus, Kersti Kerstna-Vaks ja Tiina Ereb**
Otsuse projekt: KHN toetab Veski tn 32 ajaloolise kohtumaja kasutuselevõttu Tartu Ringkonnakohtu kohtumajana
Materjalina lisatud memo ja RKAS-i aprillis 2017 koostatud arvamus
9. **Ülevaade KHN-i otsuste tabelis kajastuvatest pooleliolevatest teemadest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus; Riigikohus, Liis Lindström**
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalina lisatud RKAS-i memo Tallinna kohtumaja lisa- ja muudatustööde kohta ja memo KrMS-i revisjoni kohta
10. **Info 2019. aasta kohtunike täiskogust – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe**
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks
Materjal puudub

Pikamäe: Tere tulemast Riigikohtusse. Aasta 2018 on läbi saamas ja tegemist on selle aasta viimase KHN-iga. Päevakava on muljetavaldavalt pikk. Kas päevakorrale on täiendusi?

Vallikivi: Kuivõrd ma pean 15.00 paiku ära minema, siis palun võimalusel tõsta päevakorrapunkt nr 8 „Veski tn 32 ajaloolise kohtumaja kasutusele võtmine Tartu Ringkonnakohtu kohtumajana“ ette poole.

Pikamäe: Tõstame päevakorra punkti nr 8 ettepoole ja arutame seda pärast eelarve punkti päevakorra punktina nr 6.

Päevakorra muutmine kiideti heaks.

1. 13.09.2018. a KHN-i 99. erakorralise istungi, 21.09.2018 KHN-i 100. korralise istungi, 10.10.2018-17.10.2018 KHN-i 101. erakorralise elektroonilise istungi ja 29.10.2018-01.11.2018 KHN-i 102. erakorralise elektroonilise istungi protokollide kinnitamine – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Pikamäe: Protokolle on seekord neli. Meil oli mitu erakorralist istungit, tulenevalt kiireloomulistest küsimustest, milleks ei jõudnud KHN-i istungit kokku kutsuda ning lahendasime osad küsimused erakorraliselt elektrooniliselt. Kas protokollidele on parandusi või märkusi?

Protokollidele ei ole kellelgi täiendusi

Otsus: KHN kinnitab 13.09.2018 KHN-i 99. erakorralise istungi, 21.09.2018 KHN-i 100. korralise istungi, 10.10.2018-17.10.2018 KHN-i 101. erakorralise elektroonilise istungi ja 29.10.2018-01.11.2018 102. KHN-i erakorralise elektroonilise istungi protokollid.

2. Tartu Halduskohtu esimehe nimetamiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 5 alusel – Justiitsministeerium, Viljar Peep, esimehe kandidaadi sõnavõtt

Pikamäe: KHN-i ainupädevus on anda nõusolek kohtu esimehe ametisse nimetamise osas ja ilma selleta justiitsminister kohtu esimeest nimetada ei saa. Olgu meenutatud, et senine Tartu Halduskohtu esimees Kadri Palm on avaldanud soovi kohtu esimehe ametist lahkuda. Ministeerium korraldas uue esimehe leidmiseks konkursi, kus kandideeris üks inimene – Sirje Kaljumäe. Ministeerium on ette valmistanud materjali, et nimetada Sirje Kaljumäe Tartu Halduskohtu uueks esimeheks. Nüüd on võimalik esitada küsimusi, kuid esmalt palun Sirjel sissejuhatuseks rääkida, kuidas ta kandideerimiseni jõudis.

Kaljumäe: Nagu juba öeldud otsustas Kadri Palm loobuda esimehe ameti pidamisest ja jätkata kohtunikuna. Pärast sellist otsust allusin kolleegide survele ning saades selle usalduse ja toe kandideerimise avalduse ka esitasin. Lisaks kolleegide toetusele julgustas mind kandideerima ka see, et olen kohtusüsteemis töötanud nüüdseks üle 25 aasta. Olen töötanud Riigikohtus konsultandina, nõunikuna ja julgen öelda ka et kohtunike koolitussüsteemil loojana, seejärel kohtunikuna natuke üle 4 aasta Tallinna Halduskohtus ja viimased poolteist aastat Tartu Halduskohtus. Varasem töö Riigikohtus on võimaldanud oluliselt ka rahvusvahelist vaadet ja koostööd. Olin umbes 10 aastat Euroopa Liidu kõrgemate halduskohtute ja riiginõukogude ühenduse kontaktisik Eestis ja hetkel olen Kohtunike Ühingu juhatuse liikmena Euroopa halduskohtute ühingu kontaktisik. Kõik senised kogemused ja tegevused on mind julgustanud seda sammu astuma.

Pikamäe: Kas nõukoja liikmetel on küsimusi? Sa tunnend kohtusüsteemi märkimisväärselt laiemalt kui ainult Tartu Halduskohtu mastaabis, oled töötanud pikka aega Riigikohtus ja oled kursis halduskohtu praktikaga pikas perspektiivis. Kokkuvõttes on mul väga hea meel, et olid valmis esimeheks kandideerima. Olukorras, kus Tartu Halduskohtul on esimeest vaja, siis suur tänu, et oled valmis vastutust võtma. Kas nõukoda on valmis hääletama?

KHN-i liikmed hääletavad Sirje Kaljumäe Tartu Halduskohtu esimeheks nimetamiseks suhtes.

Poolt: 9

Vastu: 0

Erapooleitud: 0

Otsus: KHN annab nõusoleku Sirje Kaljumäe nimetamiseks Tartu Halduskohtu esimeheks.

3. Tegevuspõhise eelarveprogrammi (TERE) tutvustus (sh seos kohtute arengukava ja RES protsessiga) – KS § 41 lg 3 p 4 – Justiitsministeerium, Silver Salla

Salla: Lugupeetud kohtute haldamise nõukoja liikmed, tutvustan Teile seda, mida valitsus plaanib. Aastaid on tajutud probleemi, et igal kevadel ja sügisel, kui valitsus hakkab riigieelarvet kokku panema, arutletakse tavaliselt palkade ja majanduskulude üle ning kui OECD küsis valitsuselt/Rahandusministeeriumi ametnikelt, millise tulemuse lisaraha eraldamine kaasa toob, siis head vastust ei ole. Praktikast on riik üle külvatud kõikvõimalikest arengukavadest ja nende omavaheline seos on olnud lõtv – täpselt ei saada aru, mis on konkreetse arengukava roll riigis ja kui kõrgel tasemel ta on. Selle parandamiseks võttis valitsus mitmed aastad tagasi vastu otsuse, et 2020. a eelarve tehakse

tegevuspõhisena. Praegune seisukoht on, et see puudutab täitevvõimu ja põhiseaduslikele institutsioonidele on see vabatahtlik. Probleem seisneb seega selles, et planeerimise ja eelarvestamise seos on nõrk, me deklareerime riigis mitmesuguseid eesmärke (valitsusel on olemas tegevusprogramm) ja siis tuleb reaalsus eelarve näol, kus tehakse otsuseid teise loogika alusel. Ideed kiidetakse justkui heaks, aga ressursiga need kaetud ei ole.

Tegevuspõhine eelarve ei ole midagi fundamentaalset uut. Traditsioonilise juhtimise vaate kohaselt on olemas ressursid (ka nt organisatsiooni kultuur, inimeste kompetentsid), neid rakendatakse mingite tegevuste tegemiseks ja tegevustel on tulemused. Riigil on praegu kogu fookus ressurssidel (riigieelarve seaduses on personalikulude ja majandamiskulude kontod jne). Seega retoorikas töötame tulemuste nimel, aga praktikas juhime vaid ressursse. Praktika näitab, et kui tulemused ei vasta ootustele, siis öeldakse, et ressursid olid valed. TERE tahab, et fookus oleks tulemustel, kus valitsus peaks küsima, mida tahetakse saavutada, tuuakse välja, mis tegevuste läbi neid saavutatakse ning tegevused saavad raha. Ressursid ei kao ära, need muutuvad paindlikuks ning nende detailset jaotust ei määra enam Riigikogu. Asutuse mõttes tähendab see teenuste ära kirjeldamist, mida ka kohtud on sarnaselt teistele asutusele teinud. Põhimõte seisneb selles, et tuleb mõtestada, millega ühiskonnale kasulikud oleme, fookuses on eesmärgistamine ja tulemuste jälgimine ning seda hakatakse mõõtma ja rahastama. On kolm aspekti. Esiteks riigi eelarve peaks muutuma programmipõhiseks. Programm on ministri poolt kinnitatav dokument, kus on eesmärgid ja mõõdikud kirjas, mille üle hakatakse eelarve osas arutama. Teine osa on teenused, mis on programmi sisendiks ja neil on oma maksumus. Maksumuste saamiseks lisatakse teenusele kuluarvestused. Praegu tegeletaksegi kulumudeliga ning ka kohtutel selles osas töö käib selles.

Silver Salla tutvustab lühidalt uut süsteemi.

Ülemineku etapid. Ministeerium tegeleb praegu strateegilise planeerimisega. Kuna 2020. a eelarve peab olema juba tegevuspõhine ning riigieelarveprotsess käivitub juba 1. jaanuaril 2019, siis 1. märts 2019 esitame Rahandusministeeriumile esimese ministri poolt kinnitatud programmi. Paneme praegu seda strateegilist dokumenti kokku ning sinna saab lisada kõikvõimalikke asju. Teenused on esimeses vaates kaardistatud, nendega tegeletakse edasi ja neid uuendatakse aja jooksul. Tehakse ka kulumudeleid.

Olemasolevaid tulemusvaldkondi on palju ning ministeeriumid on planeerinud ühe või mitu tulemusvaldkonda. Justiitsministeeriumil on tulemusvaldkonnaks õiguskord. Praeguse plaani kohaselt teeb Justiitsministeerium kogu oma valitsemisala osas ühe programmi. Põhjus seisneb selles, et riigieelarve seadus hakkab raha kajastama programmide tasandil. Kui raha tahetakse tõsta programmide vahel, tuleb seadust muuta, mida saab teha aasta lõpus. Programmide sees saab aga raha tegevuste ja meetmete vahel jagada nii palju kui vaja on. Seeläbi säilitame panindlikkuse riigieelarve sees. Üks programm tähendab automaatselt ka ühte tulemusvaldkonda. Justiitsministeeriumile on tehtud ka pakkumisi ühistulemusvaldkondade kujundamiseks.

Kuidas see mõjutab kohtuid? Valitsus saab seda kohustuslikuks teha vaid täitevvõimule. Reaalsus on, et enamus riigi ressursside diskussioone peetakse valitsuse tasemel, mitte Riigikogus. Kui valitsus ütleb, milline on ametlik riigi strateegia dokumentide raamistik (tulemusvaldkond, programmid jne), siis sealt väljapoole enam ühtegi formaalset strateegilist dokumenti pole (mitteametlikult võivad asutused teha omi arengukavasid, kuid need on toetavad dokumendid.) Igal juhul on minu hinnangul hea mõte, kui kohtud Justiitsministeeriumi programmis sees on, sest väljast poolt sisse tulla on raske ja ebamõistlik. Kuna Justiitsministeeriumi programm on suhteliselt õhuke (eesmärk, mõõdik, maksumus ja probleemid viidatakse lühidalt lahti), siis terviksüsteemi programmiga juhtida ei saa. Seega I ja II astme kohtute arengukava on hea mõte. Minu enda visioonis võiks see arengukava olla kohtu enesejuhtimise mehhanism, millega kohus ütleb ministeeriumile, et need on meie eesmärgid, selliselt neid mõõdame, vajame selliseid ressursse ning palume programmis sellest lähtuvalt kohtuid kajastada.

Järgmisest aastast algavad kõik riigi eelarve diskussioonid pihta tegevuspõhisest lähenemisest, kus Rahandusministeerium küsib, mida selles tegevuses saavutada tahetakse tulemuste mõttes. Meie prioriteet on saavutada mingi tulemus ja sealt lähtuvalt tekivad ka rahalised prioriteedid. Esimesel aastal ei rakendu see arvatavasti täielikult, aga meil ei ole mõtet välja tuua, et tahame palgatõusu kindlatele gruppidele, kuna nende palgad on väikesed, vaid tuleb lähtuda tulemusest. Programmi esitame 1. märtsiks ja sinna programmi peaks juba olema hõlmatud ka kohtute sisend, kuidas ministeerium peaks toimetama. Iga aasta uuendame programmi kindlasti.

Lapimaa: Sain aru, et põhiseaduslikud institutsioonid jäävad vähemalt esimeses etapis vabatahtlikuks ja I ja II astme kohtud on sinna Justiitsministeeriumi allasutustena hõlmatud. Kas see tähendab, et I ja II astme kohtute ja Riigikohtu jaoks tulevad eraldi tulemusvaldkonnad?

Salla: Visioonis mitte, Riigikohus ning I ja II astme kohtud ei aja erinevat asja, tuleb ikkagi tegevustest ja tulemustest lähtuda ja meil on ühised tegevused. Valitsus ei saa kohtuid sundida programmides olema, aga halvem on seal mitte olla, kuna teist foorumit eelarve läbirääkisteks väljaspool programme tegelikkuses ei ole ning praktikas toimuvad eelarve läbirääkimised valitsuse tasandil. Näiteks kui tulevikus otsustab Riigikohus, et minnakse samuti tegevuspõhiseks, siis arvan, et tekiks Justiitsministeeriumi programmi ühismeede (samast programmist tükike oleks ka Riigikohus). Ühisprogramme saab juba ka praegu teha, näiteks Siseministeerium tahab Justiitsministeeriumiga teha ühisprogrammi siseturvalisuse teemadel ja Sotsiaalministeerium tahab ühisprogrammi teha ohvriabi teemal. Hetkel on see tohtu halduskoormus, ministeeriumid peavad kokkuleppeid saavutama ja reaalselt programme sõnastama. Ametnikud soovivad ministritele selguse mõttes mitte teha ühisprogramme, aga kohtute puhul leian, et see ei oleks probleem.

Vallikivi: Selline tegevus meie riigis (visioonide koordineerimine) tundub mulle asi iseeneses. Kui silotornistumise oht võib suureneka, siis tekib küsimus, miks selline ettevõtmine üldse vajalik on. Retooriline küsimus on aga, milliste ministeeriumide alla peaks siis paigutama Presidendi Kantselei, Õiguskantsleri Kantselei ja Riigikohtu, kui raha jagamine käib riigis ainult läbi eelarve arutelu valitsuses? Kas ei peaks mõtlema selle üle, et I ja II astme kohtute haldamine tuleks anda hoopis kohtuvõrgu kätte? On vastuvõetamatu, et poliitiline minister hakkab kohtuvõimule eesmäärke ette kirjutama. Ehk, kohtud ei kuuluks üldse sellesse süsteemi või kuulutakse tugevamana ja konsolideerituna, kus kõik kolm kohtuastet on ühiselt hallatud ning osalevad raha läbirääkimise protsessis koos valitsusega ja teiste põhiseaduslike institutsioonidega. Kas selle peale ka mõeldakse?

Salla: On kaks vaadet. Ma ei saa ega taha hakata ette kirjutama, kuidas kohtud ennast juhtima peavad, kuid saan välja tuua, mida toovad endaga kaasa ühed või teised valikud. Ühelt poolt, organisatoorses mõttes, on loogiline, et Riigikohus on ühes ahelas, ühiste eesmärkidega. Teine reaalne teema on, et Vabariigi Valitsuse istungitel jagatakse enamus eelarvest ja Riigikohtule jääb nõ „katuseraha“. Seega, kui aasta algusest algavad Rahandusministeeriumis läbirääkimised ametnike tasandil, siis paraku on vaeslapse staatuse asutus, kellel ei ole esindajaid, kes Rahandusministeeriumiga vaidleks ja kes seeläbi muredega kõrgemale tasandile, kuni valitsuseni välja jõuaksid. See ei tähenda aga, et organisatoorselt ei ole oleks mõistlik ühes struktuuris olla. Olen nõus, et minister ei saa kohtutele öelda ette, mis on kohtute eesmärk. Seetõtu oli minu mõte, et kohtusüsteem ütleb läbi KHN-i ja arengukava, et kohtute arengueesmärgid on sellised ja palun kirjutage need sellisena programmi sisse ja viige dokumendid sinna kuhu vaja. Kui minister tahab, siis tuleb ta KHN-i ette ja diskuteerib sellel teemal.

Pikamäe: Mis muutub praktikas I ja II astme kohtute eelarve koostamisel kirjeldatud süsteemile üleminekul?

Salla: Alguses ei muutu midagi ning toimetatakse harjumuspäraselt. Ametnikud ootavad sellest muutusest tegelikult seda, et kui poliitika otsustab, et te ei saa raha, siis tahame, et selle kõrval vaadatakse kohe ka tegevusi. Praegu pannakse arengukavva sisse, et oodatakse mingit tulemust, aga selgub, et riigieelarve protsessis raha tegelikult ei saada, kuid tulemus jääb alles ning seda dokumendist välja ei võeta. Need ühendatakse. Tahame, et valitsus hakkaks mõtlema tegevuste prioriteetide mõttes, mis automaatselt prioritseerib ka rahataotluse.

Pikamäe: Kas see ei ole praegu ka samamoodi, et kui valitsus otsustab eelarve kulude üle, siis otsustab ta sisuliselt ka selle üle, millised tegevused ette võetakse? Poliitikat ei saa olla ilma rahata. Mis põhimõtteliselt süsteemis ümber asetub uue mudeliga?

Salla: Ametnike lootus on, et ükski toetus ei saaks tulla ilma, et sõnastataks, mis on reaalne tulemus, ehk valitsus ei saaks teha nõ „katuseraha“ otsuseid. Mõtteviisi selliselt pööramine on raske, kuid mõistlik, sest tendents viimastel aastatel on olnud sinna suunas, et järjest rohkem on tekkinud rahalisi noppimisi ning laia pilti ei vaadata.

Pikamäe: See on optimistlik, aga ikka ei saa aru, mis on põhimõtteline erinevus praeguse süsteemiga. Raha andmiseks saab tegevusi välja mõelda. Kui tegemist on sõnade mänguga, ehk enne sõnastame eesmärgi ja siis leiame raha või leiame raha ja siis sõnastame eesmärgi, siis tulemuseks on nullsumma mäng ja midagi ei muutu. Alati jääb alles poliitiline prioriteet. Mulle tundub, et täna kulutame liiga palju

aega erinevate arengkavade kirjutamisele ja pärast selgub, et elu on oma ettearvamatuses püstitanud uued probleemid, mida ei ole osatud arengukavaga ette näha ja mida tuleb hakata akuutsetena lahendama ning arengukava jääb ellu viimata.

Salla: Riigil on tõesti üle 50 erineva arengukava erineva tasemega. Praegune lootus ongi, et kui see muudatus lüüakse lauale, siis saadakse aru, et programm on ministeeriumi tasand ja tulemusvaldkond on midagi, mis on valitsuse suur vaade. Seega paigas on strateegiline raamistik ning kõik muu jääb väljapoole seda. Loodetavasti jääb nii ka arengukavasid vähemaks.

Pikamäe: Arengukavades ei arvestata, et riigis on teatud funktsioonid, mida riik peab täitma ajatult ja pidevalt ning kus ei olegi kuhugi areneda. See käib täpselt Riigikohtu ja teiste põhiseaduslike institutsioonide kohta. Saime mõni aasta tagasi lahti arengukavade kirjutamise nõudest, millel Riigikohtu puhul ei olnud mõtet. Meil ei ole Riigikohtus valdkonda, mida oleks vaja kuskil suunas arendada. Ainuke sellistele tingimustele vastav tegevus oleks kohtunike koolitus, mis ajas muutub ja millel on strateegiline mõõde. See on Riigikohtu tegevuse plaanis aga mikroskoopiline. Seega olid põhiseaduslikud institutsioonid viimases riigieelarve baasseaduses seda meelt, et arengukavade kirjutamise kohustust ei olnud mõtet neile laiendada ja see võeti välja. Kinnitan, et ei ole tahtmist sinna olukorda tagasi minna. Kohtusüsteemi puhul on erinevus selles, et I ja II astme kohtutel on maht teine - riigieelarve mastaabis on Riigikohtu eelarve 5 miljonit ning I ja II astme kohtute eelarve ligikaudu 44 miljonit. See, et Riigikohus on olnud otse riigieelarvest rahastatud, tähendab, et Riigikohtu eelarve ei ole ajas eriti muutunud, kuid I ja II astme kohtute eelarve mastaap on midagi muud. Olen veendunud, et kohtujuristide projekti ei oleks kunagi toimunud, kui I ja II astme kohtute haldamine ei oleks olnud Justiitsministeeriumi kaudu valitsuse laual ja poliitiliste hoobade kaudu eelarve menetlusse kaasatud. Seega tekitab rahulolematust ka see, et I ja II astme kohtute arengukavas on praegu ettepanek kohtuhaldussüsteemi muuta, sest see ei tähenda midagi muud, kui I ja II astme kohtute riigieelarve vereringest välja lõikamist. Selle kõige ilmekam näide on Riigikogu kantselei, kes eelarve läbirääkimistel ei osale ega suuda oma eelarvet suurendada, kuivõrd neil ei ole oma esindajat eelarve läbirääkimiste laua taga. Seega ei ole Justiitsministeerium kuradist, vaid on kohtusüsteemi garant, kes tagab, et kohtusüsteem oleks vajalikul määral finantseeritud ning selle ära lõikamine on läbimõtlematute tagajärgedega.

Vallikivi: Kohtusüsteem on üks tervik. Riigikohtu vaates on võib olla tõesti kergem, kui ei pea haldama 50 miljonit, vaid 5 miljonit ja seda kaitsma riigieelarve protsessis, aga riigi kui terviku tuumikfunktsioonina peab kohtupidamine olema sõltumatu ja ei tohiks jääda sõltuma poliitikute tahtest ja veel rohkem ametnikkonnast. Saame aru, et raha ei ole piisavalt, aga juhtuda võib, et selle süsteemi puhul ei muutu midagi või läheb hoopis halvemaks, kuna ametnikkonna võim kohtusüsteemi üle otsustamisel suureneb ja kaovad ära ka poliitilised hoovad. Minu seisukoht on, et kohtusüsteemile ei ole hea poliitiline rahajagamine.

Pikamäe: Riigi raha jagamine jääb alati poliitiliseks. Kohtusüsteem on menetluslikult tervik. Ainuke moment, mis mängu tuleb ongi see, et I ja II astme kohtute eelarve nõuab rohkem vahendeid.

Perling: Olen nõus Hannes Vallikivi kirjeldatuga, et kohtusüsteem on tervik ja et see ei tohiks olla mõjutatud poliitilistest otsustest, aga samas olen nõus ka Riigikohtu esimehega, et see paratamatult nii on. Käidi välja kaks alternatiivi, et uue süsteemiga jääb olukord samaks või muutub halvemaks. Tahaksin lisada optimismi. Rahandusministeeriumi inimesi kuulatas on nende soov olnud, et eelarve oleks igapäeva poliitilisest otsusest sõltumatu, aga samas poliitiliselt heas mõttes kontrolli all. Poliitika peab üheselt ütleva, et õigusemõistmine peab olema kvaliteetne, kiire ja selge ning selleks on vaja anda kohtule raha inimeste palkade jaoks ja raha tehnilisteks arendusteks. Selleks, et me ei vaidleks selle üle, siis on prioriteedina kirjas, et õigusemõistmisele peavad olema tagatud need ja need vahendid. Prokuratuur tahab olla heas mõttes kohtu külje all, kuna meie asi on tuua kohtutele õigusemõistmiseks kvaliteetne materjal. Meie oleme aga koguaeg ühes pajas hoopis Siseministeeriumiga ja julgeolekuga, mis on suur valdkond. Me ei suuda kõiki rahataotlusi, mis peaks olema selleks, et organisatsioon areneks ja tavainimese tarbeks mõeldud lahendused saaksid päriselt ellu viidud, läbi suruda nendest teistest ideedest. Kui vaadata ressursi tervikuna, siis loodan, et kui süsteemi sellisel edasi ajada nagu eesmärk on ideaalides olnud, siis see ei ole paha. Loodan, et antakse raha mitte selle pärast, kes karjub kõvemini, vaid raha antakse sinna, kes teeb tööd, kellel on tulemus ja keda on ühiskonnale väga vaja. Õigusemõistmist tervikuna on vaja. Näiteks, miks peab Prokuratuur koguaeg tõendama, et DNA ekspertiseks on raha vaja või kas me saame suurtes majandusajades kaasata audiitoreid nii, et riik on suuteline selle eest maksma. Tahaksin, et see võimalus oleks olemas. Olen uskunud, et kui tuleb tegevuspõhine eelarve, siis riiklikult tähtsa ja raske majanduskuriteo lahendamiseks ei pea Prokuratuur põhjendama, et õigusemõistmiseks on vaja kaasata audiitor, vaid selle prioriteetsus tuleb tegevusest

endast, et Prokuratuur täidab funktsiooni, kus ta peab minema kohtusse kvaliteetsete tõenditega ja see makstakse kinni.

Pikamäe: Kes tahab näha, kuidas toimub poliitikast sõltumatu kohtusüsteemi rahastamine, siis võiks külastada Leedut. I ja II astme kohtute haldamine Justiitsministeeriumi poolt tunnistati Leedus põhiseaduse vastaseks ning selle tagajärjel kirjutati kohtuhaldus Justiitsministeeriumi alt välja. Kohtusüsteemi nimel peab eelarve läbirääkimisi Ülemkohtu esimees. Olukord kohtusüsteemi finantseerimisega on halb. Küsitakse raha erinevatelt poliitikutelt, kuid vastuseks on, et kohus ei ole nende poliitiline prioriteet ja uuritakse, mida on kohtul vastu anda. Millegi vastu andmist ei tohi aga olla. Sellist olukorda ei oleks, kui eelarve läbirääkimiste eesotsas on justiitsminister. Positiivsetest näidetest oleks mõttekas rääkida, kui Eestil oleks võimekus kehtestada täiesti teine riigieelarve mehhanism põhiseaduslike institutsioonide rahastamiseks. Üks näide selleks on Prantsusmaa, kus teatud põhiseaduslikud institutsioonid (mitte kõik) ütlevad ise riigieelarve läbirääkimistel kui palju raha neil vaja on. Parlament seda summat sisuliselt ei aruta, selle üle küll hääletatakse ja nende ettepanek võetaksegi üksüheselt üle riigieelarve seadusesse. Sellise korra põhjenduseks on, et ainult sellisel viisil on võimalik tagada põhiseaduslike institutsioonide sõltumatus. Parlament määrab ise, kui suur on nende eelarve ja sellest tulenevalt võtab arvesse teiste ettepanekuid ja arutelu ei avata. Ei kujuta ette, et see mudel Eestis kunagi läbi läheks, kuivõrd poliitikud ei oleks nõus ühtki eelarve osa peale kaitsekulude ära andma.

Salla: Kokkuvõtvalt, tulevikus võiks olla abiks ja meilt oodatakse, et iga meie rahataotlus algab sisuliselt sõnadega, et „tahame saavutada sellist tulemust“. Säilitamine on ka tulemus, kuivõrd olukorra mitte halvenemise jaoks tuleb teinekord palju tööd teha. Hea oleks, kui tulemus on enne väga kõrgel tasemel läbi arutatud ja on jõutud kokkuleppele, et see ongi prioriteet. Kuidas summani jõutakse, on ametnike töö, kes selle välja arvutavad. Oluline on, et see taotlus peab alguse saama soovist, mida muuta tahame, muidu on see Rahandusministeeriumi esimene küsimus ja oleme seal läbi juba initsiatiivi ära andnud ja tuleb hakata positsiooni kaitsma. Loodan, et kohtusüsteem annab sellise sisendi, mida on võimalik tõlkida praeguste vajaduste tagamiseks.

Pikamäe: Suur tänu, oleme info teadmiseks võtnud.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks

4. Esimese ja teise astme kohtute arengukava projekti arutelu ja edasised tegevused – KS § 41 lg 3 p 4 – Justiitsministeerium, Viljar Peep ja Kaidi Lippus

Pikamäe: Oleme I ja II astme kohtute arengukava KHN-is arutanud kahel korral. Tegime sissejuhatuse mai-juuni KHN-is ning terve septembri korraline KHN oli arengukavale pühendatud. KHN tegi üksikasjalisi märkusi, kuidas arengukava paremaks muuta. Annaksin sõna Viljar Peebule.

Peep: Kui rääkida raamidest ja seostest päevakorrapunktide 3 ja 4 vahel, siis Silver Salla mõte, kuidas arengukava ja ministeeriumi tegevuspõhist eelarveprogrammi kokku klapitada, on hea. Kohtud on suur süsteem ja selle suure organisatsiooni jaoks on vaja, et liikumine soovitud arengu suunas oleks piisavalt laiapõhjaline. Ühest küljest on olemas üldine nägemus arengusuundadest ja põhivalikutest eelkõige kohtuvõrgu, kohtumenetluse, infosüsteemide ja ametkonna arendamise osas. Teine dokument seisneb selles, kuidas seda eelarve ja õigusloomelisse tegevuskava keelde tõlkida. Programm võiks olla see, mis annab selle tõlke ning eriti oluline on see ressursi planeerimise mõttes. Meil peaks olema 4-5 aasta ettenägemise võime, mis puudutab nt arusaama, kus on kohtumajad, kuidas menetlusõiguse areng mõjutab ressursi vajadusi (kuidas midagi kokku tõmmata, kuidas midagi laiali tõmmata), ehk selge peab olema pikemaajalisem tõlkimine eelarve keelde ja õigusloome tegevuskavva. Kolmas mõte on rakendustegevused. Ka ministeeriumi tööplaani tasemel peaksime arvestama võimalustega, mida mingil ajal teha saab, mida mingil ajal on raskem teha ning läbi selle realiseerime suuremaid visioone. Arengukava koostamisse tulid mina protsessi lõpu poole, seega kas Kaidi Lippus tahab täiendada?

Lippus: Toon välja suuremad muudatused ning tänan Silver Sallat, et ta oli valmis tulema täna siia TERE süsteemi tutvustama, sest septembri KHN-i istungil ei olnud veel pilti, kuhu kohtute arengukava TERE vaates asetub. See on selginenud viimastel kuudel. Seni eeldasime, et integreerime kohtute arengukava Justiitsministeeriumi arengukava osaks, aga nüüd on saanud selgeks, et I ja II astme kohtute arengukava tähtsus on veel suurem, kuivõrd see on võimalus sisendi andmiseks Justiitsministeeriumi programmi. Seetõttu oleme arengukavasse kirjutanud selgemalt rahastamise vajadused ning seda kahes kohas. Kohtuametnike madala töötasu probleem on toodud tugevalt esile

ja toome indikaatorina välja, et maksta tuleb vähemalt turu väärtusele vastavat palka. Selgemalt on toodud esile ka kohtujuristide suuremate arenguvõimaluste ja konkurentsivõimelise töötasu maksmise tagamise vajadus.

Eelmisel istungil sai kohtuorganisatsiooni kaasaajastamise idee palju selgemaks ning eelkõige selles osas, et me peame eeloleval perioodil sellele laiemalt ja jõulisemalt lähenema. See on alaeesmärgina selgemalt lahti kirjutatud. Lisatud on, et peame panema paika kriteeriumid, millele õigusemõistmise kättesaadavus peab vastama. Kompetentsikeskuste asemel on ekspertvõrgustikud ja seega peaks olema selgelt arusaadav, et tegemist ei ole üksusega ja millegagi, mis juhtimist mõjutaks. Kohtuhaldusasutus on välja võetud, kuivõrd eelmisel istungil sai selles osas selged seisukohad kujundatud. Kohtuhaldusmudeli toimumise analüüsimine on aga jätkuvalt sees. Seoses I ja II astme kohtute kommunikatsiooni strateegia valmimisega, mida kohtujuhtide nõupäeval arutasime, tõime sisse selle strateegia kõige olulisema sõnumi, et kommunikatsioon peab aitama kaasa õigusemõistmise autoriteedi säilitamisele, samal ajal kui muututakse avatumaks.

Täna kõiki suure töö eest, mis käesoleval aastal arengukava osas tehtud on nii töörühmades kui ka erinevatel aruteludel osalemisel. Dokument oli meil ka kohtujuhtide nõupäeva päevakorras ja kirjalike ettepanekute esitamiseks avatud. Pigem võis aru saada, et kohtujuhid on tekstiga rahul ja arengusuundadega nõus, aktiivset kaastööd enam ei olnud.

Tänase arutelu valguses eeskätt rahataotluste mõttes on arengukavast praegu puudu kohtute riistvara ja esitlustehnika kohtusaalides. Sellega oleme tegelenud digitaliseerimise protsessi raames ning uuendusi on olnud palju, aga ka vajadused tulevad valdkonnaga süvitsi tegeledes esile. Lisaksime tõhusa kohtumenetluse juurde, et tagada tuleb kaasaegne piisav esitlustehnika kohtusaalidesse ja digitaalsete dokumentidega töötamiseks toetav riistvara.

Kangur-Gontšarov: Küsaksin indikaatorite osas, kus olid päevad kirjas. Eelmine kord sai räägitud, et päevade arvud lähevad lühemaks ning menetlus kiiremaks ja arvud on umbkaudsed.

Luha: Jah, tegemist on keskmise menetlusaja prognoosiga, mis tähendab, et me ei tea täpselt, milliseks see kujuneda võib, kuid päris juhuslikud need siiski ei ole. Prognooside tegemisel me vaatame olemasolevat statistika seisut. Tõsiasi on, et pidevalt enam lüheneda keskmine menetlusaeg ei saa, samuti ei ole nende indikaatorite taga mingeid keerukaid valemite. Viidatud indikaatorid vastavad praegu Eesti I astme kohtumenetluse keskmisele ajale ning neid on hinnatud eelneva arengu põhjal. Usun, et oled nõus, et menetlus on kohtunike jaoks muutunud oluliselt kiiremaks. Aga kindel on ka, et samadel tingimustel pidevalt keskmist menetlusaega lühendada ei saa.

Lippus: Eelmisel istungil sai nimetatud, et arvud on avatud, aga ettepanekuid, et peaks muutuma julgemaks, tuli vaid töötasude indikaatorite osas, mida me ka parandasime. Menetlusaja suhtes ettepanekuid ei ole tulnud. Praegu on eesmärgina kirjas jõuda algtasemest 4 aasta jooksul 237 päevalt 220 päevale. Vastasime eelmine kord kohtunik Liis Arrakule, et kõik muud toetavad tegevused (kogu menetlus muutub sujuvamaks) peaksid sellise lühenemise kaasa tooma. Siin ei ole ühtegi tegevust, mis oleks eriliselt suunatud kohtumenetluse keskmise aja lühendamisele.

Luha: Kui teeme järgmise perioodi arengukava, siis võib olla peaks see indikaator olema täpsem ja peaksime hakkama seda teist moodi mõõtma, st liigendama rohkem ja vaatama selle näitaja sisse. Praegu mõõdame üldist keskmist menetlusaega. See tundub mulle, et on realistlik ega pole ülemäära ambitsioonikas ning ei tohiks ka kohtunikele liigselt survet avaldada. Me ei tea, kas need näitajad järgnevatel aastatel täpselt sellised on, aga Eesti kohtusüsteemis töötab suur hulk kohtunikke, kelle menetluses asjad saavad kiiremalt lahendatud kui kõnealune indikaator. Ma jään selle juurde, et arengukavas väljatoodu on tänane reaalsus.

Lippus: Tahame hoida jätkuvalt menetlusajad tähelepanu all ja seda jätkuvalt mõõta, et kõik meie muudatused ei tooks kaasa pikemaid menetlusaegu. Kokkuvõttes ütlen kohtute talituse poolt, et oleme valmis need strateegilised eesmärgid enda eesmärkideks võtma ja nende nimel tegutsema.

Saar: Lõpuni ei ole selge, milline on arengukava asetus TERE skeemis? Kas see on nõ käsulaud, kus kasutatakse küll sõna „palun“, aga mis on ministriumile täitmiseks või on see poliitiline otsustuskoht?

Lippus: Kogu Justiitsministeeriumi valitsemisala kohta tuleb üks programm, mis ei ole mahukas dokument. Tõenäoliselt on see üks Exceli tabel, kuhu eraldatakse kohtute valdkonnale mõned laused kohtusüsteemi eesmärkide ja arendusvajaduse väljatoomiseks.

Pikamäe: Millised need mõned laused oleks?

Peep: Räägime ministeeriumi tööajast, kui see puudutab õigusloomet, ministeeriumi ja RIK-i tööajast, kui see puudutab infosüsteemide arendamist ning programm puudutab riigieelarvet, ehk milliseid vahendeid, mis ajaks planeerida.

Lippus: Üks meede näiteks oleks, et tuleb tegeleda kvalifitseeritud tööjõuga.

Salla: Lootus on, et tegelikult on kohtute arengukava käsulaud, millega kohtusüsteem ütleb, et meie eesmärgid on sellised, need kirjutage oma programmi sisse. Kuna programmi tasandil eraldi kohtute programmi ei teki, siis kohtud toome sisse meetme tasandil või programmi tegevuse tasandil läbi kohtute arengukava, kus sõnastatakse lühidalt põhimõtetena need samad kohtute arengukavas toodud eesmärgid. Tahame, et üldised programmi eesmärgid võtaksid kohtute ridasid arvesse, ehk need sõnastatakse nii, et need kataks laiemalt kohtute eesmärke.

Palm: Tartu Halduskohtu ettepanek oli muuta punkti 1.1.2, mis puudutab riigihangete vaidlustamiskomisjoni (VAKO) halduskohtuga liitmist. Meie ettepanek oli lause ümber sõnastada, et tegemist oleks VAKO halduskohtuga liitmise võimaluse analüüsiga. Vastus meile oli, et see oleks eksitav, see on pigem rakendusküsimus ning muuhulgas viitasite, et Rahandusministeerium on detsembri alguses lubanud Justiitsministeeriumile esitada VAKO halduskohtutega liitmise kontseptsiooni. Kas Rahandusministeerium on kontseptsiooni esitanud?

Lippus: Rahandusministeerium ei ole seni tellimust esitanud. Kui ütleme, et analüüsime aastal 2020 VAKO-ga liitmist, siis oleks see praegusi suundi arvestades eksitav. Tõenäoliselt me aastal 2020 enam ei analüüsi, vaid tegeleme ilmselt siis juba eelnõuga. VAKO-ga liitmise suund ja võimalused on praegu kahe ministeeriumi tasandil, Tallinna Ringkonnakohtu ning Tallinna Halduskohtu esimeeste osalusel läbi arutatud. Suunda on peetud mõistlikuks ja ka arengukava ühes töörühmas arutati, et see on kindel asi, mida tuleks teha. See, et Rahandusministeerium VAKO oma haldusalast ära annaks, sõltub esitatavastest tingimustest ja kui kiiresti me jõuame nendele tingimustele vastata. Kindlad tingimused on hetkel, et menetluskiirus ei tohi kannatada ja riigihangete vaidlustega peavad tegelema ainult spetsialiseerunud kohtunikud.

Perling: Kas kuskil on ka strateegia terviklik vaade, mis vaatab, kuhu Eesti õigussüsteem tervikuna areneb, mitte ei vaata ainult kohtusüsteemi? Ehk, selleks, et kohus saaks kvaliteetselt õigust mõista, peab olema ka Advokatuurile võimalik saada kvaliteetne kaitsja ja Prokuratuurile peab olema piisavalt prokuröre, et istungid ära ei jääks. Prokuratuurile ei ole formaalset arengukava, aga on olemas selged strateegilised eesmärgid, arengusuunad – kompetentsi, digitaalsuse ja koostöö kaudu ning ka tegevusplaan ning eesmärgid nende ellu viimiseks. Ideaalis näeks me aga seda, et strateegilist vaadet vaadataks õigussüsteemis terviku kaudu.

Salla: TERE laiem eesmärk ongi tuua fookusesse terviklik strateegia vaade ning lähtuda eeskätt sellest kuidas me oma kodanikele väärtust loome ja kasulikud oleme. Ambitsiooni kohaselt hõlmatakse sellega korraga kõik erinevate ahelate osad. Nii on meil kokkupuuted SiMi veetava siseturvalisuse arengukavaga (STAK) kui ka SoMi erinevate programmidega.

Perling: Tunnistan, et mind häirib, et õigusemõistmise osas on strateegiliseks dokumendiks STAK, mis peaks olema politseinikele mõeldud, aga õigusemõistmine on seal juures ühe osana. Minu jaoks on see selgelt õigusriik vs politseiriik küsimus. Leian, et eelarve läbirääkimistel on katus ikkagi Justiitsministeeriumi õigusemõistmine ja kõik muu tuleb selle alla, ehk ka STAK kohandub selle järgi, et riigisüsteemi kolm võimu, millest üks on õigusemõistmine, toimiksid, mitte õigusemõistmine ei kohandu selle järgi, kuhu politsei liigub. Selles mõttes nõustun hr Pikamäega, et arengudokumendid tunduvad olevat nii kauge teema ja need lähevad aktuaalseks, kui on eelarve läbirääkimised.

Salla: Lisan, et Siseministeeriumi edu baseerub sellel, et umbes 6-7 aastat tagasi tugevdas Siseministeerium jõuliselt oma strateegilist planeerimist ministeeriumi tasemel, tehes eraldi strateegilise planeerimise osakonna. Ka PPA parandas oma strateegilist planeerimist oluliselt. Seega, Siseministeerium lähebki Rahandusministeeriumi väga selgete dokumentidega, kus kajastub, millist tulemust tahetakse ja palju see maksab. Räägitakse konkreetsetest asjadest.

Lapimaa: Nõustun Lavly Perlingu mõttega, et ahelas on õigusemõistmine eelviimane tükki enne vanglaid. Ressursi mõttes on õigusemõistmise osa väike, aga sisu mõttes kõige olulisem. Ei tahaks nõustuda sellega, et me loovutame oma rolli. Minu nägemuses ei ole me selle ahela üks osa, vaid meie

kontrollime seda varasemat ahelat ja tagame, et inimesele ei tehtaks liiga, kohtualune saaks õiglase karistuse ja tema õigused oleksid tagatud. Me ei ole seega varasemate menetlejatega ühes paadis ja tahaks sellest ahelast õigusemõistmist välja tuua. Oleme pigem ühes paadis Õiguskantsleri ja Riigikohtuga, kes on täitevvõimust sõltumatud. Ma ei tahaks nõustuda ka sellega, et põhiaur läheb sisejulgeolekule ja kriminaalmenetluse rollile, kuhu siis tsiviil- ja halduskohtumenetlus justkui külge poogitakse. Tahaks, et need oleksid reljeefsemalt eraldi välja toodud. Olen nõus, et Prokuratuur ja Advokatuur, eriti õigusabi pool, on ka osa õigusemõistmisest.

Kerstna-Vaks: Kuidas oleks plaan ekspertõrgustikke luua ja toimima panna. Kas see on ka seotud rahastamisega?

Lippus: See ei ole suures plaanis rahastamisega seotud, ei arva, et see saab meetmena eraldi kirja. Võrgustike loomine sõltub kohtute enda ja vastava valdkonnale spetsialiseerunud kohtunike tahtmisest neid tööle panna. Kui kohus tahab midagi edasiviivat teha, siis tavapäraselt leitakse kohtu eelarvest sellise edasiviiva tegevuse toetamiseks raha. Oleme väikse sammu astunud alaealistele spetsialiseerumise suunas. Kogusime kokku andmed kohtunike ja kohtuteenistujate kohta, kes erinevates kohtutes on spetsialiseerunud alaealistega seotud kohtumenetlustele. Eesmärk oli luua esialgu meililist ja hakata seal vahetama informatsiooni, saatma sinna asjakohaseid uuringuid, andma teada koolitustest, mis ei ole Riigikohtu poolt pakutud jne. Mõõnan, et maksejõuetuse valdkonda ei ole arengukavas rohkem käsitletud, kui ainult ära nimetades, sest maksejõuetuse revisjon käib oma rada pidi. Seal on välja minemas väljatöötamiskavatsus ja hetkel enne väljatöötamiskavatsusele tagasiside saamist pole mõtet suundi arengukavva sisse panna. Arvan, et maksejõuetuse revisjon annab maksejõuetuse ekspertõrgustikule suuna ja ajakava.

Peep: Kohtute arengukava on tegelikult kohtusüsteemi enda visioon selle kohta, kuhu tahetakse areneda. See sisaldab tegevusi, mis eeldavadki nende kohtute sees äratagemist. Näiteks võimalus spetsialiseerumiseks on juba täna olemas, kui vaadata kohtu enesekorraldamiseõigust kohtute tööjaotusplaani kehtestamisel. Teine pool on kui palju õigusraamistik seda reeglit toetab või soodustab. Oleme tegelikult ka arengukava rakendusliku poolega tegelenud. Kui nüüd kohtute arengukava visioon on *projekti* näol selgumas, siis olen omalt poolt teinud ideekorjet, saamaks teada, millised on kõige olulisemad asjad, mida saab peale valimisi ära teha. Need on seotud kohtute arendamiseks lisaresursi saamisega, mis seostub nii kohtuasutuste paiknemisega, kui sellega, kes on kohtuasutuse sildi taga kõikides kohtades, kus on praegu maakohus olemas. See seondub ka muudatustega menetluslikes pudelikaelades. Lähaksin edasi ideekorjega ja järgmise aasta tööplaani tutvustamisega, mida saab võtta kui arengukava rakendustegevusi.

Pikamäe: Esmalt teeksin arengukava vahekokkuvõtte. Arutasime eelmisel KHN-il arengukava põhjalikult ja nõukoja liikmetel oli terve rida märkusi. Eesmärk oli teha arengukava paremaks. Kokkuvõttes on arengukavas punkte, millega võib nõus olla ja millega nõus pole. Laias laastus on arengukava kõige suurem puudujääk, et eelmisel korral välja käidud ideid ei ole sisse toodud või on seda tehtud vähesel määral. Kohati on muudetud lihtsalt sõnu, aga asi on jätkuvalt segane. Ehk kui enne räägiti kompetentsikeskustest, mis on nüüd nimetatud ümber ekspertõrgustikuks, siis ei tee see ideed kui sellist selgemaks. Teiseks, kui eelmine kord otsustati üksmeelselt, et eraldi kohtuhaldusasutust KHN ei toeta, siis on arengukavas ikkagi sees lause punktis 1.2.1, et pöördume analüüsi tasandil tagasi menetlemata jäänud kohtute seaduse eelnõu juurde, kus selline lahendus just täpselt sees on. Seega, kui viidatakse dokumendile, kus kohtuhaldusasutus sees on, siis kas on midagi muutunud? Ma arvan, et ei ole. Kokkuvõttes on arengukavasse lisatud juurde lauseid viitega, et üht või teist asja tuleb analüüsida, mistõttu tundub, et tegemist on analüüside tööplaaniga. Selle vastu ei saa midagi olla, aga küsimus on, kas arengukava iseenesest ei peaks sisaldama neid küsimusi juba analüüsitult, kus plaanid on juba välja pakutud ja nendeni jõudmise teed ära näidatud? Sellest tulenevalt ei ole ma kindel, kas KHN peaks endale arengukava kinnitamise vastutuse võtma. Päevakord seda ette ka ei näe. Minu lähenemine oleks, et kuna seda dokumenti kui sellist on vaja Justiitsministeeriumi osas riigieelarve strateegia koostamisel, siis peaks ministeerium midagi sellist välja pakkuma. Ehk kokkuvõttes nii nagu päevakord ette näeb, siis KHN on asja arutanud, aga reserveeriksin KHN-ile õiguse ja pädevuse võtta arengukavas väljatoodud teemasid eraldi otsustamisele, kui minnakse nende realiseerimise juurde. Ei ole mõistlik anda KHN-i volitust dokumendile, mis näeb ette analüüsimise ja sisaldab mõisteid, millest aru ei saa ja mille poolt ei saa hääletada. Protokolli peab minema, et kõik tegevused, mida planeeritakse, tuuakse eraldi KHN-ile otsustamiseks. Arengukavast võiks välja jätta punktis 1.2.1 märgitud viite eelmisel kümnendil menetlemata jäänud kohtute seaduse eelnõule. Teiseks võiks välja jätta punkt 2.4.2, mis näeb ette, et muudame kohtunike täiendkoolituse süsteem. See ei ole

kohtute seaduse järgi ministeeriumi haldusala, vaid Riigikohtu haldusala, ning ministeerium ei saa ette kirjutada, kuidas kohtusüsteemi arendab. Ülejäänud osas, kui nõukoda on nõus, teeks vahet vahet, et oleme arutanud, aga kõik üksikülesanded, mis arengukavast võrsuvad, tuuakse KHN-i ette, kui neid realiseerima hakatakse.

Nõukoja liikmed nõustuvad

Pikamäe: Teen ettepaneku Viljar Peebu ettekandega jätkata pärast pausi ning seejärel jätkatakse päevakorraga kooskõlas eelnevalt kokkulepitud muudatusega.

Paus 12.48 – 13.28

Lahkub Silver Salla

Pikamäe: Palun Viljar Peebul anda ülevaade aktuaalsetest arengukohtadest.

Peep: Kui rääkida rakendustegevustest, siis on esimene küsimus, et nüüd kui KHN on arutanud arengukava visiooni ja esitanud täiendavaid mõtteid, siis mis me arengukavaga edasi teeme? Kas töörühmad jätkavad tööd või täiendame teksti nõukojast saadud mõtete põhjal?

Pikamäe: Esitatud täiendused võiks sisse viia ja edasi võiks minna nii nagu riigieelarve strateegia protsess kohtuid puudutavas osas nõuab. Kui seal on vaja arengukava esitada, siis saab seda esitada, kuid kui läheb üksikute punktide realiseerimiseks, siis tuleb nendega tulla KHN-i tagasi ja need läbi arutada. Riigieelarvestrateegia protsessi pidurdada pole mõtet.

Peep: Kas kohtusüsteemi arengukava võiks kajastada ka kohtute osakondi – registri- ja kinnistusosakond ning maksekäsuosakond?

Pikamäe: See on loogiline koht, kus neid kajastada. KHN on ka varem neid teemasid arutanud, sh nende osakondade ümberkujundamist ja praegusele kujule viimist. Küll ei puuduta kohtute arengut ainult see, mida teeb justiitshalduspoliitika osakond, vaid palju olulisemal määral puudutab arengukava seda, mida teeb õiguspoliitika osakond. Näiteks on seal töös maksejõuetusmenetluse analüüs ja sealt tulenevad muudatusettepanekud ning samuti mitmed teised ideed, mida õiguspoliitika osakond arutab, mõjutavad olulisemal määral kohtute tegevust, kui puhtalt haldustegevuse kajastamine seda teeb. Tuleb tagada, et ministeeriumi sees teab üks osapool, mida teine osapool teeb, et ei oleks sellist olukorda nagu aasta alguses, kus KHN-iga läbi rääkimata võttis alaealiste mõjutusvahendite määramine viimasel minutil parlamendis teise kuu ning teema, mis seni oli kriminaalkohtunike otsustada langes tsiviilkohtumenetlusse. Sealjuures ei olnud tsiviilkohtunikele eelteavitust ja nad pidid hakkama 1. jaanuarist neid kohtuasju lahendama.

Peep: Tooksin välja, mida Teie poolt sõnastatud arenguvisionist tasuks prioreetiseerida nii, et need esitada valimiste järgsele valitsusele valikute tegemiseks. Aastate kaupa tuleks ette planeerida suured arengusuunad ja selleks planeerida ressursid. Ma ei usu, et edasi liikumiseks väikeste sammude kaupa tuleks välja töötada aastatepikkune *masterplan*, mis kõike detailselt ette näeb, kuivõrd elu areneb kiiresti. Üritaks valida prioriteete ja lahendada neid nii, nagu võimalused on. Olen kohtujuhtidele põgusalt tutvustanud ideekorjet ja mõtet teha väike grupp kohtunike enamusega, mille nimeks võiks olla kohtuarendustoimkond. Arengukava jätkutegevuse eesmärk oleks parasjagu käimasolevad muudatused sellise töörühma kaudu eelnõuks kirjutada ja olukorra muutumisel operatiivselt reageerida. Põhimõttelistest küsimustest hoitakse kursis kõiki asjaosalisi, eeskätt KHN-i ja kohtujuhte.

Esitan lühikese ülevaate ideekorjest. Esimene probleem on, kust leida kohtusüsteemi arendamiseks raha. See saaks ilmselt olla seotud kohtute kinnisvaraga, mis eeldab poliitilist kokkulepet. Kui RKAS-i arvel olevaid kulutusi riigi jaoks kokku tõmmatakse, siis soovime, et see raha ei läheks kohtusüsteemist välja, vaid jääks teiste arendusvajaduste katteks kohtusüsteemile. Seejuures ei saa me lubada maakondi, kus kohtuid enam ei ole. Kohtu siit peab olema (näiteks siis igas riigimajas), aga mis sildi taga on (kas klassikaline maakohus või koht, kus on kordnik ja referent ja kuhu kohtunik saab kohale sõita), on omaette küsimus. Raha leidmine ei ole õigusloomeline küsimus, vaid poliitiliste valikute tegemine, kas seda võimalust saab kasutada kohtusüsteemi arengu rahastamiseks.

Teine probleem seisneb selles, kuidas saaks spetsialiseerumist seaduseandja poolt soodustada. Suuresti on see tööjaotusplaani kaudu kohtute enda kätes. Küsimused on, kas sellele aitaks kaasa kohtumajadest lahtisidumine, mingite ekstraterritoriaalsete üksuste formuleerimine kohtutesse või on võimalik laiendada erandlikku kohtualluvust tsiviil- ja kriminaalasjades ja kas näiteks pankrotiasju peavad menetlema kõik maakohtud või ainult üks või kaks jne.

Kolmas probleem on kohtute ebavõrdne töökoormus ja liigne jäikus süsteemi sees ebavõrdse töökoormuse tasandamiseks. See võiks tähendada lihtsamat võimalust kohtunikke kohtute vahel liigutada ning aidata võib ka erandlik kohtualluvus. Vaja oleks mudelit, mis võimaldaks töövoogusid vajadusel ümber jagada. Klassikaline näide on, mis saab siis, kui kusagil pannakse vangla pooleks aastaks kinni ja kõik vangidega seotud asjad peaksid liikuma ühe kohtu jurisdiktsiooni alt teise alla? Vajalik on videosilla laiema kasutamise võimaldamine nii menetluslikult kui tehniliselt. Territoriaalsele paindlikkusele ja menetluskergusele peaks aitama kaasa digitaliseerimine, kui meil on digitoimik ja istungi salvestamine, eeldusel, et see on töökindel ja kasutajasõbralik. Kas kohtusüsteemi sees peab raha ja personali liigutamine kohtu asutuste vahel olema nii jäik nagu ta praegu on? Meil on täna viie kohtu direktor ja meil on täna kolme kohtu direktor, aga eelarveid on ikkagi kaheksa tükki. Raha ühest kohast teise liigutamine tähendab kooskõlastamisi, eelarve käskkirjade ümbertegemisi ja kõike muud, seega kas on võimalik midagi teha paindlikumaks, kui on vaja operatiivselt kohtute vahel reageerida?

Neljäs probleem on see, mida hr Pikamäe on ise nimetanud, et menetlus sünnitab menetlust. Kas määruskaeblemise praegune ulatus on mõistlik? Kas on võimalik kitsendada määruskaebuste esitamist enne lõppotsuse saamist? Kas on võimalik mingeid asju alustada teisest kohtuastmest?

Järgmine pudelikael ning ühtlasi koht, kus on väga raske midagi kohtunikult ära delegeerida, on seotud riigiõigusabi määramise ja kohtukulude kindlaks määramisega. Kui seda viia mõnevõrra teistele alustele ja rohkem matemaatiliseks, siis on võimalik seda kohtunikult ära delegeerida.

Palju kordi on nimetatud paradigma muutust, kui räägime digitaliseerimisest (nt ühe klikiga kohtumäärused). On tõstatatud küsimus, kas mõned digitaliseerimise nõuded, mis on praegu ette nähtud kantselei kodukorra tasemel, ei vaja mitte 51 poolthäält parlamendis. Käisin hiljuti Londonis *online* kohtute foorumil. Tunnetasin, et traditsiooniline kohtuistung vorm, kus kohtunik otsustab, kipub järjest vähenema. Seega, kui meil on võimalik ekraanile panna jooksma menetlusosaliste poolt esitatud info (avaldused, vastuväited, küsimused), siis kas on tingimata vaja saada füüsiliselt samal ajal ühes ruumis kokku - ehk saalivormi kasutamise vajalikkus? Kindlasti on kohti, kus seda saab hõlpsasti teha - näiteks UK liikluskaristuste tribunali süsteem. Tundub, et võimalusi, mis vajaksid menetlusõiguslikku muutust, on võimalik teha.

Pudelikaelaks on liiga range menetlusdokumentide kättetoimetamise nõue ning kohtujuristi ja kohtunikuabi ametinõuded. Meil on kohtusüsteemis täna kaks velskriametit, kes asetsevad kohtunikust madalamal tasemel ning võiksid omada rohkem otsustuspädevust. Leian, et tegemist on kolme suunaga: 1) on iseseisvad menetlejad, keda täna kasutame kolmes osakonnas, aga keda võiks kasutada laiemalt (on nad siis kohtujuristi või kohtunikuabi nime all); 2) need, keda tahaksime näha kohtuniku järelkasvuna, aga raske on järelkasvu tekitada, kui istutakse tagatoas ja protsessijuhtimist ei harjutata; 3) need, kes on kohtunikele tagatoas tekstide kirjutajad. Aastal 2020 ei ole palkade indekseerimist tagatud kohtujuristidele ning tuleb taas sel teemal tegutseda.

See ideekorje tõmbab pigem kokku kevadeks, kuid see on lähtekoht, millega edasi minna. Tahaksime aasta alguses toimkonnaga kokku saada, teha valik ideekorjest, tuua see KHN-i ette ja minna sellega pärast valimisi valitsusse otsustamiseks.

Pikamäe: Leian, et see lähenemisenurk on mõistlik. Kõigepealt teha toimkond, siis arutada neid kohtujuhtide nõupäeval ja kolmandas etapis tuua need KHN-i ette. Kui toimkond kokku panna, siis küll neil on ka omad mõtted.

Otsus: KHN arutas I ja II astme kohtute arengukava ja nõustub arengukavas kirjeldatud arengusuundadega ning nende esitamisega Justiitsministeeriumi TERE programmis ja RES protsessis arvestamiseks, kuid ei kinnita ametlikult dokumenti. Arengukava punktis 1.2.1 võetakse välja viide eelmisel kümnendil lõpuni menetlemata jäänud kohtute seaduse eelnõus väljapakutud kohtuhaldusmudeli analüüsile. Arengukavast jäetakse välja punkt 2.4.2 „Muudame kohtunike täiendkoolituse süsteemi“. Arengukava täiendatakse punktiga, mis rõhutab vajadust tagada kohtusaalides kaasaegne esitlustehnika ja kohtuteenistujate töövahendid. Arengukava

täiendatakse punktidega, mis kirjeldavad kinnistus- ja registriosakonna ning maksekäsu kiirmenetluse arengusuundi. Justiitsministeerium esitab arengukavast lähtuvad ja töösse võetavad üksikülesanded KHN-ile otsustamiseks.

5. Ülevaade 2019. aasta kohtute eelarve kujundamise põhimõtetest – KS § 41 lg 2 alusel – Justiitsministeerium, Viljar Peep

Peep: Oleme sügisel I ja II astme kohtutega kohtunud ja eelarveläbirääkimisi pidanud. Teile on saadetud Exceli tabel ja selgitav memo. Eelarve kasv on viisakas. Kui protsentide taha vaadata, siis võrreldes varasemaga seisneb selge muudatus selles, et kohtute reservi on kokku tõmmatud nii palju kui vähegi võimalik. Ehk kohtute püsikulud aasta sees, eelarve majanduskulud on kohtute vahel jagatud ja alles jäänud reserv on nende tegevuste jaoks, mida on mõistlik teha ühisest eelarvest. Räägime reservist, kust läheb maha kohtute IKT kulud ja kuhu tuleb 1% eelmise aasta jääki, seega on reserv kokku 215 000 eurot. Mõned eraldised on seal juba paigas (nt Riigikohtu õiguskoolitused, kohtujuhtide arendamine, kohtujuhtide nõupäevad, KHN-i istungid, riigikaitse koolitus JUMEX, kohtute tänuüritus). Samuti on sinna planeeritud kohtuhaldustoimkonna raames kohtunikega sõlmitavad töövõtulepingud. Kohtutel on mõned funktsioonid, mis on kokkuleppeliselt antud ühe või teise kohtu pidada ning ka need on nüüd selgesti välja toodud. Ehk siis Pärnu Maakohtu alt leiata kohtuametnike keskse koolitamise, mis on tsentraalne funktsioon. Tallina Ringkonnakohtu all on avalike suhete teenistus, millel on seekord lisaks palgafondile ka majandamiskulud ligi 19 000, mis on vajalik kommunikatsiooni strateegia elluviimiseks. Palgafond on kasvanud umbes 9%, kusjuures nende madalapalgaliste kohtuametnike, kelle töötasu seisuga 1.oktoober 2018 oli kuni 1200 eurot, 100 euro palgatõusu tõime juba oktoobrisse. Kohtunikuabide palgatõus tuleb valdavalt kinnistus- ja registriosakonna motivatsioonifondi arvelt. Kohtujuristide palgakulu osas on arvestatud, et alates 1.04.2019 tõuseb kohtujuristi töötasu seoses kohtuniku palgaindekseerimisega. Ametikohtade arv kohtusüsteemis tervikuna vähenes enamasti Harju Maakohtus majade liitmise tulemusena. Harju Maakohtus vähenes ametikohtade arv kokku umbes 20 ringis, kuid esines ka vajadus mõned ametikohad juurde teha, näiteks IT analüütiku näol.

Pikamäe: Seega olulisemaid muudatused järgmise aasta eelarves on reservi kokku tõmbamine, ehk soov on kohe algusest peale anda rohkem vahendeid kohtute enda käsutusse ja mitte hoida raha reservis ning seega anda kohtutele suurem otsustusruum oma eelarve üle. Kui kohtutel tekivad hädad, siis juurde taotleda ei ole võimalik. Kohtu esimeeste vastutus on suurem ja ühiseelarvet hädaolukordadeks ei ole?

Peep: Mingisugune ühisraha on jäänud. Teatud asju on mõistlik teha ühisest potist. Raske on näiteks iga kohtu tasemel planeerida väliskomandeeringute kulusid. Mis puudutab kohtumaja majandamist ja palgafondi arvestamist, siis ei ole mõistlik jätta mingi osa nõ „tiksuma“.

Pikamäe: Kohtujuhtidega on eelarved läbi räägitud, mis mõtted on kohtujuhtidel endil tekkinud?

Jerofejev: Kui palju planeerite kohtujuristidele indekseerimise tulemusel raha?

Peep: Rahandusministeerium on taganud palga indekseerimiseks vajaliku raha 2018. ja 2019. a jaoks ja 2020. a enam mitte.

Jerofejev: Ideekorje punktid on mõistlikud, mh see, et tuleb vaadata, kuidas anda kohtujuristidele või kohtunikuabidele iseseisvat pädevust. Kui võtame palkade indekseerimise ära, mis peaks olema tagatud, siis läheb see vastuollu iseseisva pädevuse andmise plaaniga.

Peep: See on täiendav argument Rahandusministeeriumiga läbirääkimiste pidamiseks, et kui iseseisev pädevus kasvab, siis eeldab see, et teatud palgaline sõltumatus tuleb tagada. Mul on küll suur lugupidamine prokuratuuri suhtes, aga kohtuid ja prokuratuuri koheldakse praegu ebavõrdsest. Sest kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduses, millest Rahandusministeerium lähtub, on sees kohtunikud ja peaprokurör. Kohtute seadus nimetab kohtujuristide palga koefitsiendina kohtunike palgast ja samamoodi nimetab ka prokuratuuri seadus kõikide prokuröride palga peaprokuröri palgast, aga siiski tagab rahandusministeerium palga indekseerimise prokuröridele, mitte kohtujuristidele. See on koht, mida peame tõstatama.

Pikamäe: Siin on tegemist huvitava Rahandusministeeriumi loogikaga. Kuigi põhiseadus annab ette üldise õigusaktide hierarhia, siis Rahandusministeerium on teinud ise endale omad järeldused.

Perling: Selles ei olegi loogikat ja nõustun Riigikohtu esimehega.

Pikamäe: Annan teada, et eile (06.12.2018) kiitis Vabariigi Valitsus heaks kohtute seaduse eelnõu muutmise valvetasude kehtestamiseks I ja II astme kohtutele ja võttis eelnõust välja kohtujuristide palga lahtisidumise kohtunike palgast. Eelnõu läheb muudetud kujul parlamendile uuesti menetleda. Kui see antakse esmaspäeval parlamendile üle, siis on realistlik, et praegune koosseis võtab eelnõu vastu. Kuna valitsus kohtujuristide palkade lahtisidumisest loobus, siis eelnõu menetlus läheb parlamendis hõlpsamini ja me ei pea seda teemat tõstatama. Kui rääkisime kohtujuristide töötasu tõusust, siis meil on süsteemis olemas ka konsultandid. Kas ka nende palgatõus on ette nähtud? Teiseks, eelmine reede kinnitas minister Eesti Kohtunike Ühingu aastakoosolekul, et on palunud korralda, et kohtupersonali palk tõuseks terve aasta minimaalselt 100 euro võrra. Kus maal see protsess on?

Peep: Madalalpalgaliste 100 euro tõus on selle aasta oktoobrist juba rakendunud.

Lippus: Memos on ekslikult nimetatud vale kohtujuristide palk, tegelik palk on 1. aprillist 1994 eurot, arvestused on tehtud õige summaga ja raha on kohtutele eelarvega garanteeritud.

Pikamäe: Mis saab konsultantide palgast, kas ka nende jaoks on palgatõus ette nähtud?

Lippus: Kohtusüsteemis on veel mõni konsultandi ametikoht, tavaliselt kasutatakse neid ajutiselt äraoleva kohtujuristi asendajana, sest neile ei ole kehtestatud haridusnõuet. Nende palkade kasvuks ei ole tsentraalselt raha ette nähtud, kohus saab seda ise otsustada.

Pikamäe: Millest sõltub, kas konsultandist saab kohtujurist? Kas konsultandid kaovad ajapikku süsteemist?

Lippus: Kui on vaba kohtujuristi ametikoht ja konsultant on saanud magistrakraadi, siis ta võib sellele kandideerida.

Kerstna-Vaks: Tähtajalised konsultante ei tohi kaotada, ajutiselt äraoleva kohtujuristi asendajaks on neid väga vaja.

Lapimaa: Kas KRAPS-i indeksi suuruse osas on prognoos teada?

Lippus: Jah, on. Saan saata kõikidele kohtujuhtidele KRAPS-i valemi e-kirjaga ja edastan kohtunike palganumbreid esimesest aprillist.

Otsus: KHN annab arvamuse 2019. a kohtute eelarve kujundamise põhimõtete kohta. Kaidi Lippus edastab kohtujuhtidele info kohtujuristide palkade indekseerimise prognoosi osas.

6. Veski tn 32 ajaloolise kohtumaja kasutusele võtmine Tartu Ringkonnakohtu kohtumajana – KS § lg 3 p 4 alusel – Tartu Ringkonnakohus, Kersti Kerstna-Vaks ja Tiina Ereb

Kerstna-Vaks: Praegune reaalne olukord on, et vaatamata sellele, et kohturegistrid on Tartu Kalevi tänava kohtumajast välja kolinud, on Kalevi kohtumajas teravad ruumiprobleemid. Lisaks on kohtu ja prokuratuuri kokkupuute probleem. Tartu Ringkonnakohus on lahenduseks pakkunud Veski tänav 32 ajaloolise kohtuhoone renoveerimist ning kasutuselevõttu ringkonnakohtu kohtumajana. Tegemist on õigusemõistmise seisukohast olulise ajaloolise hoonega Tartu linnas. Selge on, et Riigikohus kolib oma maja remondi ajaks Veski majja ning meil on hea meel, et Riigikohus saab seda asenduskohana kasutada. Tartu Ringkonnakohtu üldkogu otsustas 2015. a. detsember, et võiksime hakata taotlema Veski maja ringkonnakohtule kasutuselevõtmist. Jõudsime 2018. a jaanuar nii kaugele, et ministeerium esitas 2019. a RES taotluse, mis siis aga kahjuks toetust ei leidnud. Justiitsministeeriumi kantsler kinnitas, et ministeerium esitab uuesti 2020. a riigieelarvesse taotluse. Vahepeal tuli otsus, et RKAS-i ei rahulda olukord, kus Riigikohus on Veski majas ajutiselt sees ning et majast on huvitatud Tartu Luterlik Peetri kool, kes sooviks saada maja 20. aastaks üürile. Reaalsus on, et vastavalt ministrite Mäggi ja Reinsalu kokkuleppele on RKAS minemas 5 aasta lepingusse, mida on võimalik üles öelda pärast 4. aastat. Seda on ministeeriumile kirjalikult teatatud. Meie eesmärk on ruumiprobleemi lahendamine ja seda ei lahenda ainult ajaloolise maja kasutuselevõtt, vaid vajalik on kaasajastada ka Kalevi 1 kohtumaja. Kahjuks on RKAS arvamusel, et meie takistame Kalevi 1 renoveerimist. Meie huvi on, et Kalevi 1 oleks tervikuna kaasaegne kohtumaja. Meie arusaam on, et prokuratuur ja kohus võiksid olla rohkem eraldatud, mis siis, et ollakse ühes majas. Mure on, kuidas olukorda lahendada, kui RKAS läheb

lepingusse. Justiitsministeeriumi arengukavas on sees, et olukorda tuleb analüüsida, aga me ei tea perspektiivi kohtuvõrgu suhtes. Kui I ja II astme arengukava mingis osas realiseerub ja alles jäävad majad, kus on ainult sildid, siis on selge, et need neli asutust Kalevi 1 majja ei mahu, olukorras, kus seal jääb 5 korrust. Tahame KHN-i tulla, kuivõrd siin on varasemalt arutatud Lubja kohtumaja ja Jõhvi kohtumaja olukorda. Kalevi maja probleem on komplekssem ja keerulisem mure. Tegelikult on ministeerium tellija RKAS-i ees, kuid info ei liigu ja erinevad ametnikud annavad eri infot. Oleme objekti staatuses. Oleme selles küsimuses kohtunud eri poliitikutega, kuid kui minister asja ette ei võta, oleme lootusetus olukorras. Palume ministeeriumil öelda oma seisukoht. Meie otsuse projekt on toetada Veski tn 32 ajaloolise kohtumaja kasutuselevõttu Tartu Ringkonnakohtu kohtumajana, kuid me ei tea, kas see on piisav. Ei saa öelda, et otsused, mis siin sünnivad, ei mõjuta elu. Meie üldkogu ei ole oma seisukohta muutnud.

Ereb: Me esitasime Veski maja küsimuse KHN-ile arutamiseks enne, kui meieni jõudis RKAS-i teade, et nad on valmis lähiajal sõlmima üürilepingu Luterliku Peetri kooliga. Üürilepingu tähtaeg on 5 aastat, arvestus algab 1. septembrist 2020.

Peep: See ei ole Veski tänava maja probleem, vaid Tartu kohtute probleem. Seda ei tohiks lahendada üksikobjekti korras. Justiitsministeeriumi arengukavas on sees Veski tänava kohtumaja probleem, aga see on lähenemisviis, mida ma ei toeta, kuivõrd see on küsimus üksikutest majadest. Me tahame lahendada asja komplekselt.

Vallikivi: Õige mõte on vaadata asja komplekselt. Kui asi on antud rendile, siis sealt midagi tagasi saada on suhteliselt keeruline. Seega ei tasu loota, et rendilepingu lõppedes maja kohtusüsteemile tagasi tuleb. Minu ettepanek on oodata ära kohtute arengukava rakendumine ja see, et on tehtud kompleksne lahendus kohtuvõrguga Lõuna- ja Kagu-Eestis. Tõenäoliselt suureneb siis vajadus ka pinna järele Tartu linnas. Seega, kuni ei ole selge, kui suur on Tartu Maakohtu vajalik pind, oleks ennatlik anda RKAS-ile roheline tuli 5-aastase rendilepingu tegemiseks. Oleme kuulnud kriitikat uute majade aadressil – neis ei ole hinge, on mitmed tehnilised probleemid jne, aga Veski maja on kohtumajaks ehitatud ja lisaks kohtupidamisele autoriteeti. Oleme huvitatud, et Veski maja saaks kohtusüsteemi käsutusse. Samuti peab kõrgem kohus olema madalama astme kohtust lahus. Seega, ettepanek on mitte toetada 5 aastast rendilepingut, vaid paluda selle teema otsustamine lükata edasi, kuni on selginenud, mida on Lõuna- ja Kagu-Eesti kohtuvõrgu osas vaja teha.

Pikamäe: Mis on Prokuratuuri nägemus?

Perling: Ka meil on Tartus ruumipuudus ja asja on vaja vaadata komplekselt. Minu jaoks on kohtu ja Prokuratuuri ühes majas olemine pseudoteema. Kuna toetan juristkonna sees vaba liikumist, siis on see mõistlik. Need inimesed, kellel on omad väärtused paigas, ei tungi teisi mõjutama, need kellel seda pole, need tulevad seda nagunii tegema. Me liigume kahes suunas - üks suund on see, et ka meie liigume väikestest kohtadest keskustesse. Näiteks Põlva ja Võru osas on meil politseisse väike ruum tehtud ning meie abiprokuröridel ongi mõistlik töötada politsei kõrval. Teisalt, ringkonnaprokuröridel, kes kohtus käivad, on puhtalt logistiliselt mõistlik olla kohtutele lähemal. Arvan ise, et 100 aasta pärast Prokuratuuri ehk enam ei olegi ja prokurörid töötavad jälle kohtute juures. Kuivõrd toimub demograafiline areng, siis kohus liigub keskustesse ja seega toimub segunemine. Ka meie areng sõltub demograafilisest arengust ning liigume keskustesse, kuid teisalt vaatame politsei ja kohtute liikumist. Väikeste kohtute puhul on riigimajade teke paratamatu. Mul ei ole vastust, kus me oleme 2-5 aasta pärast, kuid arvan, et 2 aasta pärast liigutame järjest prokuröre Tartu või Tallinna suunas ja kui keegi liigub väiksemast kohast ära pensionile, siis seal uut kohta ei täideta. Leian, et kui midagi muuta, siis tuleks muuta ATS-i, et tekis pandlik liikumisvõimalus piirkondade sees, olgu see siis näiteks ringkonnapõhine. Praegu tekitab territooriumiga sidumine pingeid. Üks meie suund on paindlik töökoht – see tähendab, et tuleb vaadata, kuidas liigutada tööd mitte inimest. Sinna vahele tulevad tehnilised piirangud.

Pikamäe: Kas teil on täna prokurörid seal, kus on kohtud?

Perling: Jah. Seal, kus inimene läheb pensionile, püüame jätta abiprokuröri koha.

Pikamäe: Kas Prokuratuuri jaoks on Kalevi 1 majas ruumi piisavalt?

Perling: Ei ole, praegused ruumid ei ole õiged tööruumid.

Pikamäe: Seega Prokuratuur on seda meelt, et Kalevi 1 maja vajab muutmist.

Lippus: Külastasime Tiina Erebi, RKAS-i ja Justiitsministeeriumi halduse esindajatega Tartu Maakohtu kohtumaju. Valgas on esimene riigimaja, mis renoveeritakse, see toimib ka praegu, aga maja on väga halvast seisukorras. Valga riigimaja soovib ligi 12 asutust oma ruumi. Kuivõrd Valga kohtumaja on eraomandis olev maja ja leping on lõppemas, siis on muutusteks aeg sobiv. Kui praegu teha otsus, et kohus hakkab asuma Valga riigimajas, siis oleks võimalik RKAS-il kujundada maja nii, et kohtu kui kõige olulisema asutuse vajadused oleksid esmatähtsad. RKAS esindaja lubas selliselt riigimaja esialgset ruumiprobleemi kaardistama hakata.

Pikamäe: Kas see tähendab uut hoonet?

Lippus: Ei, hoone on olemas, vaba pinda on.

Ereb: Riigimajaks kujundatakse endine Valga Maavalituse hoone.

Kerstna-Vaks: Kas Justiitsministeerium on andnud RKAS-ile rohelise tule Peetri kooliga lepingu sõlmimiseks?

Peep: Ei ole üle küsinud ja seega ei tea. Võib eeldada.

Kerstna-Vaks: Kui praegu on Veski tänava teema ministeeriumi arengukavas sees, kas on plaan selle teemaga edasi minna?

Peep: Ei ole.

Kerstna-Vaks: Millised tegevused on planeeritud Lõuna-Eesti kandis?

Peep: Seda kaardistab kohtuarendustoimkond, mis 4-5 aasta jooksul saama hakkab.

Kerstna-Vaks: Seega edasised arendused kujunevad toimkonnast. Kas vahepeal midagi ei toimu? RKAS heidab ette, et me ei lase Kalevi tn 1 maja renoveerida.

Lippus: Minu teada ei ole RKAS ooteseisundis. On teada, et Kalevi majas on vajadus ja võimalus ruumiprogrammi ja töötingimusi parandada. Uus RKAS suurkliendihaldur käis Tartu kohtumajaga tutvumas ja lubas, et koostöös tuleb koostada lähteülesanne, kuidas kohtumaja ümber teha. See kõik võtab loomulikult aega ja kohtuarendustoimkond saab anda maja ruumiprogrammi lähteülesandesse sisendit.

Peep: Meil on programm, mis katab 4-5 aasta vaadet investeringute osas.

Kerstna-Vaks: Kas Kalevi maja osas tehakse RES taotlus 2020. a eelarvesse?

Peep: Ei saa kinnitada.

Kerstna-Vaks: Oleme näinud, et selles küsimuses vastust ei saa. Täiskogu kõnes ütles minister, et toetab Veski majja minekut, nüüd enam ei toeta. See on info KHN-ile. Tegelikult ei tea me midagi ja väljapääsu ei paista. Võib olla sellel valitsusel ei olegi enam mõistlik otsuseid teha. Seega toetan Hannes Vallikivi ettepanekut formuleerida seisukoht, et KHN toetab otsuste tegemist pärast uue Riigikogu valmist. Selleks ajaks oleme ka toimkonnaga kuhugi jõudnud. Otsuse adressaat on justiitsminister, riigihalduseminister ja RKAS-i juhatus.

Jerofejev: Märkusena tuletan meelde, et Tartu kohtumaja oli projekteerimisel ette nähtud olema suurem. Leiti aga, et tuleks U-kuju asemel teha see L-kujuline. See maja pole vana ja see tehti parimas usus. Ei tea, mis ministeeriumi nägemus on, kuid ringkonnakohus mahuks Veski tänavale ära. Leian, et Veski tänava maja ringkonnakohtu majana on mõistlik lahendus ja olen valmis seda toetama.

Kaljumäe: Kõigil on selge arusaam, et Kalevi 1 kohtumajaga on probleeme. Ka Tartu Halduskohus pole rahul ilma akendeta kohtusaalidega, pole piisava suurusega puhkeruumi. Sama koridori peal on prokuratuuri kabinetid, kuhu käivad prokuratuuri kutsutud inimesed.

Vallikivi: Otsuse sõnastus võiks olla suunatud Justiitsministeeriumile ja RKAS-ile - KHN teeb Justiitsministeeriumile ja RKAS-ile ettepaneku mitte võtta siduvaid kohustusi Veski tänava maja suhtes enne 1. oktoobrit 2019.

Kerstna-Vaks: Otsuse võiks siduda ka sellega, et teemat tuleks lahendada ka Kalevi maja suunas.

Vallikivi: See võiks olla teine punkt.

Saar: Kinnitan, et ruumiprobleem on olemas. Kui on ette näha kohtute ja prokuratuuri koondumist, siis probleem süveneb ja Veski tänava maja saab olla lahendus. Ajalooline argument teeb sellest kindlasti kõige parema lahenduse. Ei välista, et ruumiprobleemile võib olla ka muu lahendus, aga kuna praegu ei ole tegelik ruumivajadus selge ja see, kas Kalevi majaga on võimalik probleemi lahendada, siis Veski tänava maja muul otstarbel kasutamise võimaldamine pole mõistlik ja toetan Hannes Vallikivi ettepanekut.

Kangur-Gontšarov: Kas me saame RKAS-ile ette kirjutada, mida nad oma majaga teevad?

Vallikivi ja Kerstna-Vaks: Saame soovitada. See ei ole siduv.

Lapimaa: Analüüsida tuleb kogu kohtuvõrku ja vaadata kohtumajade vajadusi tervikuna.

Pikamäe: Veski maja on RKAS-i bilansis ning justiitsministril pole õigust maja saatuse üle otsustada. RKAS-i huvi on panna maja teenima ning neil ei ole majanduslikku huvi hoida seda tühjana. Tõsi, vähemalt 15 kuud on maja Riigikohtu käes ja Riigikohtu pealt RKAS teenib üüritulu, kuid pärast seda on maja saatust lahtine. RKAS-il on valik, kas müüa maja maha või leida pikaajaline rentnik, seega on raske RKAS-ile ette heita selles suunas tegutsemist. Iga kinnistu, mis seisab, tekitab pigem kulu. Selge on, et kogu küsimus taandub probleemile, mida teha Kagu-Eesti kohtuvõrguga tervikuna. Fakt on, et kuigi Kalevi majas on täna mitmeid probleeme, siis need on likvideeritavad väiksemate kuludega kui Veski tn maja renoveerimine. Seega väljakolimine ja ringkonnakohtule oma maja andmine aktualiseerub siis, kui otsustatakse tömmata koomale Kagu-Eesti kohtuvõrk ja tuua kohtumajad Tartusse kokku. Saan aru, et probleem on veelgi akuutsem, sest Valga kohtumaja üürileping lõppeb ja vaja on otsustada, kas minna Valga kohtumajaga uude riigimajja või tulla kohtumajaga Tartusse. See on majanduslik küsimus, kuna RKAS-i rendihinnad pole odavad, võib juhtuda, et uude riigimajja mineku kulud on suuremad, kui nende inimeste Tartusse toomine ja Kalevi kohtumaja korrastamine. Kõik, mis puudutab kohtuvõrku ja regionaalarengut, on meil viimasel ajal politiseeritud. Mäletatavasti aasta tagasi andis KHN nõusoleku sulgeda Põlva kohtumaja, kuid minister sellega kaasa ei tulnud. Kokkvõttes selleks, et saada Tartu Ringkonnakohtu huvitavas küsimuses vastus, on vaja kiirelt edasi liikuda ja mõelda, mis saab Kagu-Eesti kohtuvõrgust, eriti selles valguses, et üürilepingud on lõppemas ning teiseks teha kalkulatsioon, mis on kokkvõttes soodsam, kas Tartu Kalevi tn kohtumaja laiendamine/ümberehitamine või Veski tn kohtumaja renoveerimine. Olles viimased 5 aastad olnud seotud ühe maja renoveerimise projektiga, tuleb silmas pidada ka seda, et nimekiri kinnisvara hädalisetest on üleriigiline ja on palju hullemaid maju kui Kalevi tn kohtumaja. Kui on plaan Veski tn majaga edasi minna, siis see on minimaalselt 5 aasta projekt (projekteerimine, muinsuskaitse eritingimused, raha taotlemine, riigihanked). See on ka aeg, milleks RKAS plaanib praegu maja rendile anda. On selge, et Veski tn maja on muinsuskaitsealune maja ja suurte piirangutega hoone. Kuskil etapis tuleb hinnata, kui võrd saab seda maja üldse ümber ehitada ja kas see on lubatud. Memos oli sees lause, et sealseid kohtukoridoreid võivad olla sellised, mida ei pruugita lubada ümber ehitada. Minimaalselt tuleb alustada muinsuskaitse eritingimuste taotlemisega, et saada selgeks, millised on maja renoveerimise võimalused. Seetõttu arvan, et võiksime formuleerida otsuse, et ministriumile on palve järgmisel aastal esimesel võimalusel analüüsida kogu Kagu-Eesti kohtuvõrku tervikuna ja teiseks teha riigihalduse ministrile ettepanek mitte otsustada Veski tn maja saatust enne, kui on selgunud Justiitsministeeriumi plaan Kagu-Eesti kohtuvõrgu osas. Seega Veski tn maja oleks reservpind olukorraks, kui tehakse otsus, et väikesed kohtumajad koondatakse Tartusse kokku. Siis võib tulla välja, et Kalevi maja ümberehitamine on kallim kui Veski tn maja renoveerimine. Ministeeriumil tuleb kiiremas korras Valga maja üürilepingut silmas pidades pakkuda välja konstruktiivne lahendus Kagu-Eesti kohtumajade saatuse osas ja riigihalduse ministrile teha ettepanek mitte tömmata maha kohtu plaani ringkonnakohtu sinna ümber asustada. Ideed ma põhimõtteliselt toetan, aga isegi kui on ühe ministri poliitiline toetus, ei tähenda see, et valitus riigieelarve strateegia raames selleks raha leiab, sest 5 miljonit, mis on 2017. a aprilli seisuga välja pakutud, võib minna umbes 30% suuremaks. Lisaks, kui võrd täna on see maja RKAS-i halduses olev maja, tahab RKAS selle ilmselt tagasi kasseerida kohtute rendi tasuna ja peab mõtlema, mida tähendab see aasta lõikes ministriumi eelarvele.

Ereb: Täpsustan, et Valga maja osas on ka kolmas variant ehk pikendada olemasolevat üürilepingut.

Kerstna-Vaks: Muinsuskaitse teemaga tuleb alustada ning endine justiitsministeeriumi kantsler Norman Aas andis minu teada korralduse ministeeriumi vastavatele ametnikele see ära tellida, kuid seda ei ole senini tehtud. Selle hind on umbes 6-10 tuhat eurot. Ei saa aru, miks kantsleri korraldust pole ministeeriumi siseselt täidetud. Teiseks, see maja ei ole midagi erilist võrreldes Viljandi, Rakvere, Paide ja Tallinna Ringkonnakohtu majadega, kuivõrd see on sama tüüpi maja. Kui nendes majades on võimalik kohut mõista, siis on seda võimalik ka praeguse ringkonnakohtu koormuse ja menetluste tüüpide (kirjaliku ja suulise menetluse suhe) raames võimalik ka Veski tn majas teha. Kui asume seisukohale, et kõik suured üldmenetlused tulevad ringkonda, siis lõpetame selle teema ära, sest selles majas ei ole võimalik suuri üldmenetlusi teha. Me lähtume praegusest ringkonnakohtu pädevusest. Põhiline sõnum on, et palun tegeleda selle teemaga.

Pikamäe: Kui KHN toetab, siis allkirjastan vastavad pöördumised justiitsministrile ja riigihaldusministrile.

Vallikivi: Toetan teha kõigepealt ministeeriumile ettepanek ja siis pöörduda riigihaldusministri poole, et ei võetaks siduvaid kohustusi ja hoida kohtu jaoks maja reservis. Kui sinna tehakse leping peale, siis ei ole lootust, et see kohtusüsteemi kätte tagasi tuleb.

Jerofejev: Toetan ka seda.

Konsensuslik otsus

Otsus: KHN teeb justiitsministrile ettepaneku analüüsida 2019. aastal esimesel võimalusel Kagu-Eesti kohtuvõrku tervikuna ja teeb riigihalduse ministrile ettepaneku mitte teha siduvaid otsuseid Veski tn 32 maja suhtes enne kui on selgunud Justiitsministeeriumi plaan Kagu-Eesti kohtuvõrgu osas.

Lahkub Hannes Vallikivi

7. Töökoormusmetoodika põhimõtete testperioodi kokkuvõte – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Külli Luha

Luha: Esmalt tahan kõigile meenutada, et me pole varasemalt töökoormusmetoodikaga nii kaugele jõudnud, kui oleme seda täna. Objektiivsetel põhjustel on aga aastasest testperioodist jäänud väheks, mis tähendab, et metoodika ei ole kaugeltki mitte valmis ja kõigile üheselt arusaadav. Selle aasta alguses oli vaja arendada välja aruanded, mis töökoormust nõ *online* mõõdaksid. Selle arenduse käigus selgus, et kriminaalasjades ei saa aruanded nii lihtsad olla, kuna kriminaalkohtuniku reaalne vajadus on keerulisem kui lihtsalt metoodika rakendamine. Lähtuvalt kriminaalkohtunike spetsialiseerumisest oli vaja, et oleks võrdsus ka menetluse sees, st et võrdselt oleks jagatud üldmenetlusasjad, lihtmenetlusasjad. Samuti, et oleks võrdsed eeluurimiskohtunikele jagatud asjad. KIS-i arendused selleks võtsid päris palju aega ja nii rakendus KIS-is kriminaalasjade jagamine alles pool aastat tagasi juulikuus. Sellest ajast alates on saanud infosüsteemi integreeritud jagamist rakendada Harju Maakohus ning ka seal on praegu veel suured probleemid. Neid aga täna sisuliselt ei arutaks. Küll aga arutame neid probleeme analüütikutega ning tõenäoliselt ka töögruppide ning kohtujuhtide tasandil. Kõige eelneva kokkuvõtteks on oleks vajalik töökoormusmetoodika testperioodi pikendada, sama soovi on avaldanud ka kohtud ise. Praegu ma ei küsiks lisa-aega rohkem kui pool aastat. See võimaldaks teema juurde tagasi tulla hiljemalt septembris. Loodan, et selleks ajaks saame kriminaalasjades rääkida pikemaajalistest tulemustest ning võib-olla on siis saanud seda süsteemi kasutama hakata ka Viru ja Pärnu Maakohus.

Tänasesse päevakorda ei mahtunud kahjuks KIS täitmise ühtsete kokkulepete dokumendi kinnitamine, mis on töökoormusmetoodika jaoks samuti oluline teema. Meenutan, et paar aastat tagasi kinnitas KHN esmase sellekohase dokumendi, aga me oleme viimaste aastate jooksul selles muudatusi teinud. Loodan et järgmises KHN-is on selle jaoks ruumi ja KHN saab kohtute infosüsteemi ühtse täitmise kokkulepped ära kinnitada.

Tänaseks on valmis saanud ka aruandlusmoodul, mis saab paari nädala jooksul ÕSA süsteemi sees kohtutele testimisele avalikuks. Ka siis, kui kohtud ei ole praegu oma tööjaotusplaanis ette näinud töökoormusmetoodika alusel asjade jagamist, saab aruande alusel ikkagi koormusi operatiivselt arvestada. Selle aasta põhiteemaks saab olema tsiviilasjade probleemide lahendamine, näiteks optimaalne spetsialiseerumine.

Ma ei ole kindel, et me poole aastaga ühele poole saame, aga ei arva ka, et peaksime testperioodi kohe praegu aasta võrra pikendama. Septembris saame vaadata, mis olukord ja probleemid selleks ajaks on.

Pikamäe: Tuletan nõukoja liikmetele meelde, et metoodika põhimõtetega tegeles mitu töögrupp. Eelmise aasta lõpus andsime loa alustada süsteemi testimist, et teha kindlaks, kas metoodika praktikas töötab. Aasta aega on testimine käinud ja ministeeriumil on taotlus on pikendada testperioodi pool aastat, mis võimaldaks saada ülevaadet, kas asi vastab kohtusüsteemi vajadustele või mitte. Ma ei näe põhjust, miks olla vastu testperioodi pikendamise.

Jerofejev: Pikendamisele ei tuleks kindlasti vastu vaielda ja võib olla oleks mõistlik veelgi rohkem pikendada. Mina olin skeptiline metoodika suhtes. Kohtuesimehed peavad andma tagasisidet, kas see metoodika annab realselt tulemust ja töötab? Minu ettekujutluse kohaselt peaks töökoormuse jaotamine olema konsensuslik ehk kohtunikud peaksid sellega valdavalt nõus olema. Nii, kui on tuntav grupp, kes pole rahul, siis ei saa seda tööühikonna mõttes aktsepteerida.

Eerik: Vastus on, et see sõltub konkreetsetest asjaoludest. Harju kohtunikud on aru saanud, et asi ei ole asi. Mõni saab kriminaalis väga suure asja ja menetleb seda aasta ning teine saab numbriliselt teise asja, mis on ka koheselt menetletav, ehk erinevus tuleb sisse viia. Koormuspunktimetoodika on iseenesest hea, aga siis, kui asjade raskuse omavaheline suhe on täpselt paigas. Kui suhe on kaldu, näiteks mõni asi saab liiga vähe punkte, siis tekib probleem spetsialiseerumisega, sest keegi ei taha teha enda arvates rohkem tööd, kuna see on alahinnatud asi.

Pikamäe: Kas Harju Maakohtu näide kinnitab, et metoodika testimine on õigetest alustel või vajab see testimise tulemusena ümbertegemist?

Eerik: Punktid ja automaatne jagamine vajab timmimist, praegu on vara öelda. Kui keegi saab hästi suure punktilise asja, siis arvuti loogika järgi talle rohkem ei jagata. Kriminaalmenetluses võib aga menetlus hakata peale alles järgmine aasta ja siis on küsimus, mis vahepealsel ajal saab. Lahendame küsimusi, kus kohtunik tahab tööd juurde saada. Raske on veel öelda, kuna metoodika on toores.

Asi: Mina olin üks nendest, kes taotles testperioodi pikendamist. Samal põhjusel, mis Meelis Eerik välja tõi. Varasemalt, kui kriminaalmenetluses jagati kohtunikule üks suur üldmenetlus, siis sisuliselt jääb sellele kohtunikule jagamine mõneks ajaks seisma. Seetõttu me aasta algul loobusime KIS-is realselt punktipõhisest jagamisest. Küll aga teeme topelt aruandlust. KIS-is oli vaja teha muudatusi, et me saaksime üldmenetlusi ümber jagada erineva ringiga, et kohtunik saaks üldmenetluse kõrval jooksvalt ka muid väiksemaid asju. Kui süsteem uuel kujul tööle saab, siis toetan, et jagamine võiks olla punktide põhiselt. Igakuist koormust jälgime ja asjade ümberjagamist teeme me täna ikkagi punktipõhiselt, mis annab parema pildi kui tükipõhine.

Perling: Kas olete mõelnud ahela terviku üle? Kui sügisel käis Hollandi kohtunik külas, siis ta kirjeldas Hollandi kogemust, kuidas riik arvestab tervikmenetluse ahela ressursiga. Kohtunik kirjeldas, et piltlikult küsib kohus Prokuratuuri käest pikas perspektiivis kui palju menetlusi 2019. aasta kohtusse saadetakse. Alati on eriolukord ka sisse kodeeritud. Nii saaks kohus arvestada, kui mitu kohtunikku on vaja, et väiksemaid või suuremaid asju menetleda.

Luha: Võimalik, kui metoodika millalgi selleni areneb, siis võib olla on võimalik metoodika abil öelda mitu kohtunikku/ametnikku või ka kui palju eelarvevahendeid Eesti kohtusüsteem vajab, kuid praegu oleme ikkagi algusjärgus ning sellest rääkidagi on vara. 1. detsember 2017 toimus Tallinnas metoodika-teemaline rahvusvaheline seminar, kus Hollandi esindaja rääkis, et riik tellib mingi kindla arvu teatud menetlusi ja selle järgi arvestatakse ressursid ning kõik aktsepteerivad seda. Ühesõnaga, kui kohtunike töökoormusmetoodika kunagi ressursiotsustega seotakse, siis peab see olema väga tugevalt läbi proovitud. Võib olla suundume sinna poole, aga praegu on see metoodika alles kohtusüsteemi enda sees katsetada, kas see on tunnetuslikult õige, et saaks öelda, et nüüd võib rahalisi taotlusi selle pinnalt teha.

Perling: Nii suuri plaane me ei teegi. Oleme saatnud Justiitsministeeriumi siseauditi osakonda info, et oleme seni kaardistanud Eesti kuritegevuse kriminaalmenetluse kulu, aga sooviksime abi sealt edasi protsessi kaardistamisel. Oleme suure töö ära teinud ja uurin, kas te suhtlete siseauditi osakonnaga, et selline üldine ressursivaade tekiks?

Luha: Metoodika sisuline *knowhow* on tulnud kohtunike endi käest, see on süsteemisene kokkulepe. Saan öelda, et praeguses etapis ei huvita meid Prokuratuuri süsteem või ka mingi muu teine süsteem,

aga ma ei välista, et pooleteise aasta pärast on olukord teistsugune. Suund sinna poole peaks olema ja meetodika on elus süsteem, mis areneb pidevalt.

Pikamäe: Kas KHN on nõus andma nõusoleku testperioodi pikendamiseks? Pikendame kuni 1. juunini ning kui nende tulemuste põhjal, mida pool aasta annab, on veel vaja pikendada, siis saab kevadises või suvises KHN-is küsida veel pikendust.

Nõukoja liikmed nõustuvad.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks ja pikendab töökoormusmetoodika testperioodi kuni 1. juuni 2019. Testperioodi tulemuste pinnalt tuuakse teema vajadusel uuesti märtsi või mai KHN-i istungile testperioodi pikendamise otsustamiseks.

8. Vanade asjade aruandlus – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Külli Luha

Luha: 1. novembri seisuga oli kokku 104 asja, mida võib pidada täiesti õigusega kohtusüsteemi häbiplekkideks. Ühest küljest on see väike arv, aga teisalt ikkagi parasjagu suur meie väikese kohtusüsteemi jaoks. Aruandlus on nüüd KIS-is, st kohtunik näeb oma töölaua vaates kohe kui tema menetluses olev asi on ületanud kriitilise piiri ning tal tuleb hakata paremini edasist menetlust planeerima ning sellest ka aruande kaudu esimehele teada anda. Olukord on tervikuna rahuldav, kuid muretsema peab üksikute kohtunike pärast. Kui nende kohtunike tööstiil muutuks, siis saaks rääkida peaaegu olematutest vanadest asjadest. Eesmärk võiks olla jõuda selleni, et neid asju, mis ei ole peatatud või milles menetlusosalised ei ole tagaotsitavad, neid ei menetleta esimeses kohtuastmes üle kahe aasta. Selliseid kohtunikke, kelle menetluses on rohkem kui viis-kuus pikalt veninud kohtuasja, on igas maakohus. Ja see võiks olla eesmärk, et nende tööstiili muuta. Vanade asjade aruandlusest nähtub praegu kohtujuhtide tagasihoidlik tegevus. Tõsi, on ka juhtumeid, kus palutakse detailne menetlusplaan esitada või algatatakse järelevalve menetlus. See ongi kohtu esimehe enda otsustada, millistes olukordades seda tehakse.

Jerofejev: Palju Harju Maakohus tsiviilasju lahendab?

Eerik: Kusagil 15 000.

Jerofejev: Selles osas on kohtujuhtide koormus kõige suurem, nemad teavad kõige täpsemalt, milles asi on. Saan nendest vanadest asjadest aru, kui on näiteks mahukad ekspertiisid ja olen tegelikult suhteliselt tolerantne ja leian, et kohtuniku menetlusse ei peaks väga sekkuma, aga kui menetlus kestab juba 2 aastat, siis tekitab küsimusi.

Eerik: Oleme tsiviilasjades kollektiiviga seda arutanud. Kolleegid olid nõus kuuks kuuks ühele kohtunikule jagamise peatamisega, et ta jõutaks vanad asjad lõpuni viia.

Jerofejev: Mõnan, et see on probleem. Puudutab tööjaotusplaani, mis on meile väga oluline ja seal tuleb erandlikud olukorrad ära selgitada, mitte, et seda otsustatakse aasta jooksul erandlikult kokku tülles. Tööjaotusplaani peab katma kõikvõimalikud ettetulevad olukorrad.

Luha: See töövahend on loodud kohtuesimehele, et oleks ülevaade. Paljud kohtunikud suudavad töötada nii, et probleeme ei teki. Selliseid kohtunikke on igas maakohus ning see ei ole ainult Harju Maakohu probleem. Ei pea oluliseks detailselt nimeliselt arutada, see on kohtusisene asi.

Pikamäe: Ükski kohus ega menetlusliik aruandlusest ei eristu. Statistilises mõttes on pilt üsna helge, tehtud on head tööd. Muret teeb aga, et vanade asjade taga on konkreetsete kohtunike suhtumine asjade menetlemisesse, mis vajab korrigeerimist. Seda muuta on keeruline ja nõuab kohtu esimehelt delikaatset ja sirgjoonelist lähenemist. KHN ei pea seda detailselt arutama, vaid see on kohtu esimeeste ülesanne. Selle teema juurde tulevad kohtu esimehed KHN-is iga aasta, kui on kohtu esimeeste aruandlus.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks

9. Ülevaade KHN-i otsuste tabelis kajastuvatest pooleliolevatest temadest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus; Riigikohus, Liis Lindström

Lippus: Teile on esitatud kaks memo – Tallinna kohtumaja probleemide osas esitas RKAS lühikese tegevuse probleemide lahendamise kohta ja kriminaalpoliitika asekancler teavitas Teid KrMS-i revisjoni osas.

Tallinna kohtumaja osas oli RKAS-i ülevaade ja seda ei hakka üle kordama. Sellest, et KHN on teemat päevakorras hoidnud, on olnud kasu. Nelja kuu üür on vähenenud poole võrra. Kui kõik läheb plaanipäraselt jätkatakse arenduste tegemist selle eest lisaraha küsimata.

Nimetan pooleliolevad asjad ning palun kooskõlastust mõne teema lõpetatuks nimetamise osas.

Ida-Virumaa lisatasu maksmine ja kohtusüsteemis töökohtade Tallinnast väljaviimine - nagu kohtute eelarvest nägite, siis Ida-Virumaa koefitsienti ei ole ka 2019. a plaanitud. Viru Maakohtu eelarve suureneb protsentuaalselt samamoodi nagu teiste kohtute eelarved. Loodame, et see on ka Ida-Virumaal abiks nagu teisteski regioonides.

Tugiteenuste konsolideerimise projekti raames on tehtud muudatus, et Harju Maakohtu kohtulahendeid jõustavad Viru Maakohtu ametnikud, saades selle eest lisatasu. Eelarves tehti väikene muudatus Viru Maakohtu ametnike lisatasustamiseks Harju Maakohtu eelarve vähendamise abil. Viljar Peep rääkis juba kohtuhalduse vajalikest muudatusest. Kui on valitsuse suund viia töökohad Tallinnast välja, siis oleme kohtusüsteemis arutanud, et see tähendab töö Tallinnast välja viimist, et hoiaksime ära mujal regioonides koondamise ja saaksime seeläbi tagada ametnikele tööle vastavat töötasu. Vabariigi Valitsus toetab töökohtade Tallinnast väljaviimist ja annab selleks lisaraha (töölaudade ostmise, Tallinnas koondamiste läbiviimine jne). Meil ei ole ühtegi sellist projekti kavas, kuivõrd meil ei ole plaanis võtta väljapool Tallinna tööle uusi ametnikke ja Tallinnast ametnikke koondada.

Lapimaa: Seoses lisatasude eelnõuga oli üleval Harju Maakohtule kahe lisakoha loomine. Kuidas see suhestub selle plaaniga?

Lippus: Harju Maakohtusse kahe koha juurde loomine on ka pooleliolev teema. RES 2020 protsessis taotleme Harju Maakohtusse kahe kohtuniku koha loomiseks lisaraha ja ministeerium otsustab, kas ka ametnike tööjõukuludeks esitatakse lisataotlus.

Peep: Nii valvetasude jõustumise ajaks kui ka Harju Maakohtusse kahe lisakoha jaoks raha küsimise tähtajaks on aasta 2020.

Lapimaa: Töökohtade Tallinnast väljaviimine ja kahe koha juurde tegemine Tallinna tunduvad olevat vastandlikud tegevused.

Lippus: Jah, aga kuni meil ei ole teisi muudatusi süsteemis tehtud – meil ei ole kohtuasju Tallinnast välja viidud – siis praegu on Tallinnas kõige suurem töökoormus. Seega on KHN toetanud Harju Maakohtusse kahe koha juurde loomist, hoolimata sellest, et Vabariigi Valitusel on ka töö Tallinnast väljaviimise projekt.

Palume tabelist maha võtta asenduskohtuniku institutsiooni loomine.

Asi: Ida-Virumaa koefitsienti 2019. eelarves ei ole, aga mis selle osas edasi tehakse?

Lippus: Minu andmetel oodatakse RES 2020 otsustega nii kaua, et seda teeks uus valitsus.

Pikamäe: Ida-Virumaa koefitsient jätta endiselt pooleli olevate teemade hulka, seda tuleb RES-is lisataotlusena taotleda. Peame ise seda aktuaalsena hoidma. Asenduskohtuniku institutsiooni kutsus KHN ise tagasi ja selle võib maha võtta. Tartu Ringkonnakohtu ruumiprobleem jääb üles. Dokumentide kättetoimetamine on endiselt Viljar Peebu poolt loodava toimikonna tegevustes sees.

Lippus: Vajalikke helisalvestusseadmeid on aasta jooksul kohtutesse paigaldatud ja ühtlasi on testitud nende töötamine. On selgunud, et seade võib töötada, aga kaablid ei toeta seda. Kui tahta igasse kohtusaali kaasaegseid kaableid, mis ei ole analoog vaid digitaalne kaabel, siis tegemist on suure eelarvelise kuluga. Ühe kohtusaali uuendamine kaabeldamise osas läheb maksma ca 6500 eurot. Kui täna näete kohtusaalis, et üle põranda jooksevad kaablid, siis see on hädapärane lahendus, me ei ole samuti rahul, et see nii on. Lisaks RES protsessile peame esitama suurema kohtusaalide esitlustehnika, riistvara ja kohtusaalide kaabelduse IKT lisataotluse. Helisalvestusseadmed vajavad ka tarkvara ja nende litsentside soetamine on meil praegu kõige teravamalt päevakorras.

Pikamäe: Menetlusseadustike muudatused – juhin tähelepanu, et meil on üleval ka Harju Maakohtu ülekoormuse probleem. Menetlusseadustike muudatuste osas võiks Justiitshalduspoliitika osakond anda märku õiguspoliitika osakonnale, et võiks üle vaadata äkki annab menetlusseadustike muudatuste raames midagi ära jagada nendest asjades, mis on täna Harjusse koondatud. Näiteks, kas rahvusvaheline koostöö peab olema ilmingimata Harju Maakohtus või võiks seda teha üleriigiliselt? Kas nende puhul võiks ka ringkonna vahele jätta ja minna otse Riigikohtusse? Mis puudutab tsiviilkohtumenetlust, siis selles osas kaasa rääkida ei oska, aga kindlasti on ka tsiviilis üleriigiliselt mingid asjad Harju Maakohtus.

Lippus: Meil on ambitsioon toimekonnaga menetlusseadustike esmased pudelikaelad ära lahendada.

Pikamäe: See ambitsioon tuleb kooskõlastada ka Kristel Siitam-Nyiri ja Kai Härmandiga, et asjad saaksid ühes kohas kokku. KrMS-i revisjon ei liigu veel kusagile ning oodatakse uut valitsust. Võiks olemasolevat aega ära kasutada.

Peep: Ka kohtuarendustoimekonnaga läheb veel aega ning soovime ka uue valitsuse ära oodata. Need asjad, mis on praegu tulnud õiguspoliitika osakonnast või kriminaalpoliitika osakonnast, on suured ja mahukad, mille realiseerimisega läheb palju aega. Kui näeme ise, et kolmes menetlusliigis on pudelikaelad, mida saab teha kohe ja kiiresti, ilma, et see suuremat süsteemi segamini ajaks, siis teeme need ära.

Pikamäe: Võtame tabelist maha 2019. a kohtute eelarve strateegilised otsused. Mis seis on kohtute turvalisusega?

Lippus: Kohtute turvalisuse osas tsentraalsed arenguprojektid praegu puuduvad, kuid turvalisuse aspekt on kindlasti asi, millega arvestada kohtuvõrgustiku arendamise osas ning samuti riigimajade planeerimisel.

Pikamäe: Õigusemõistmise arengukava arutasime ja lubasime RES-i ära esitada, seega võib välja võtta. Kohtumajade teeninduspiirkonnad jäävad üles seoses kohtuarendustoimekonnaga, Harju Maakohtusse kahe koha loomine ja töökoormusmetoodika teema jääb üles. Kas Jõhvi kohtumaja osas on saadud lubatud radoonimõõtmise vahend?

Asi: Ei ole.

Lippus: RKAS-i lubadus on jaanuaris 2019 paigaldada alaline radooni mõõtmise seade.

Pikamäe: Kuna seda ei ole veel tehtud, jääb see üles. Kohtuteenistujate madalal palgatase.

Lippus: Märgime tehtuks 100 euro palgatõusu, kuid sellega asi ei piirdu ning tegeleme edasi.

Transkribeerimine - kõnetuvastustarkvara rahastamisaotlus on sisuliselt Riigi Infosüsteemide Ametis menetlemisel, lisaküsimused esitatud ja neile vastatud ning ootame otsust. Meil ei ole põhjust loobuda eesmärgist, et 2019. a lõpus saame anda tarkvara kohtutele piloteerimiseks, et hakata seda kasutama kohtuistungite protokollimisel.

Otsus: **KHN võtab informatsiooni teadmiseks. Poolleiolevate asjade tabelis loetakse lõpetatuks järgmised teemad: asenduskohtuniku institutsiooni loomine, kohtute arengukava, kohtute 2019. a eelarvega seotud strateegilised otsused.**

10. Info 2019. aasta kohtunike täiskogust – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Pikamäe: Kohtunike täiskogu toimub 8. veebruar Tartus V-Spa konverentsikeskuses, eelteade on kohtunikele välja saadetud. Täiskogul tuleb seaduse järgi valida kohtunike omavalitsusorganite uued liikmed ning kuna kohtunik Meeli Kaur liikus edasi Tallinna Ringkonnakohtusse, tuleb Meeli Kauri asemel valida uus esimese astme kohtunik distsiplinaarkollegiumisse. Rohkem valimisi pole järgmise aasta täiskogul vaja praeguse seisuga läbi viia. Täiskogu sisuline osa keskenduks kohtulahenditele, mille koostamine on kohtunike igapäevane töö. Selle aasta täiskogul oli teemaks kohtunike eetika ning arutati eetikakoodeksi üle. Täiskogu pinnalt moodustas Riigikohtu esimees eetikakoodeksi kaasajastamise töörühma, kes on tänaseks töö lõpetanud. Jõuti arvamusele, et eetikakoodeks on ajale

hästi vastu pidanud ja ennast õigustanud ning seda täies mahus maha kiskuda pole vaja. Oldi üksmeelel, et eetikakoodeksit võiks täiendada eraldi eetikanõukoguga, mis moodustuks eraldi kohtunikest, kes annaksid kohtunikele arvamusi eetiliste dilemmade osas. Nõukogu avaldaks oma arvamused ka veebilehel, kuid kindlasti anonüümitud kujul. Eetikakoodeksisse tehti ka mõned väiksemad muudatused avalikkusega suhtlemise osas. Eetikakoodeksi eelnõu on läinud kohtunikele välja ja kõik saavad arvamust avaldada ning ettepanek oleks sel teemal täiskogus pikka diskussiooni mitte avada. Seega, kui on ettepanekuid, siis tuleb need praegu esitada. Täiskogule eelneb vastuvõtt.

2019. aasta KHN-i istungid toimuvad 22. märts, 30.-31. mai, 20. september ja 6. detsember.

Suur tänu Teile aasta eest!

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks

Istungi lõpp 07.12.2018. a kell 15.50.

/allkirjastatud digitaalselt/

Priit Pikamäe
Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Signe Usar
Protokollija